

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Επαγγελματών Υγείας & Πρόνοιας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

Κοινωνικοί λειτουργοί στον τομέα της δικαιοσύνης: προβλήματα, δυσκολίες και ανάγκες

Πέτρου Έλενα

Τσιρώνη Γεωργία

Εποπτεύουσα Καθηγήτρια:

Δρ. Μαρία Μουδάτσου

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μας κυρία Μαρία Μουδάτσου. Πρώτα για τη πρόθεσή της να αναλάβει την πτυχιακή μας εργασία και έπειτα για τη μεγάλη συμβολή της, προσφέροντας την απαραίτητη καθοδήγηση και αρωγή όποτε εμείς τη χρειαζόμασταν, σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Θα θέλαμε επίσης να επισημάνουμε το καταλυτικό ρόλο που έπαιξαν οι κοινωνικοί λειτουργοί καθ' όλη την διάρκεια της συνεργασίας μας, διαθέτοντας μας τον πολύτιμο χρόνο τους.

Τέλος, θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στις οικογένειές μας, καθώς μας υποστήριζαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μας και στάθηκαν δίπλα μας κατά την υλοποίηση της παρούσας εργασίας.

Περίληψη

Ένας από τους τομείς που απασχολούνται οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι οι υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού θεωρείται ιδιαίτερος σημαντικός σε υπηρεσίες όπως ενδεικτικά, οι υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων, τα δικαστήρια ανηλίκων και τα σωφρονιστικά καταστήματα.

Σε επιστημονικό επίπεδο, έχουν καταγραφεί προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους στις υπηρεσίες του τομέα της Δικαιοσύνης. Τα εν λόγω προβλήματα σχετίζονται με την οργάνωση της υπηρεσίας, την έλλειψη των πόρων και μέσων, την εκπαίδευσή τους, καθώς και προβλήματα που σχετίζονται με τη διαχείριση του άγχους.

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να διερευνηθούν τα σημαντικότερα προβλήματα, οι δυσκολίες και οι ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται σε υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης.

Για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας επιλέχθηκε η ποιοτική προσέγγιση. Πιο συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκαν ημι-δομημένες συνεντεύξεις σε δέκα κοινωνικούς λειτουργούς που απασχολούνται σε δομές του Υπουργείου Δικαιοσύνης σε Ελλάδα και Κύπρο και είχαν τουλάχιστον ένα έτος προϋπηρεσίας.

Τα αποτελέσματα της μελέτης μας δείχνουν ότι οι κυριότερες ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών τις δομές του Υπουργείου Δικαιοσύνης είναι η έλλειψη εποπτείας, η απουσία της συνεργασίας και οι ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό.

Όσον αφορά τα κυριότερα προβλήματα, σε αυτά περιλαμβάνονται η έλλειψη του ανθρώπινου δυναμικού η οποία δημιουργεί προβλήματα υποστελέχωσης των υπηρεσιών, η έλλειψη εποπτείας, καθώς και ζητήματα που σχετίζονται με τον τρόπο οργάνωσης των υπηρεσιών του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Συνοψίζοντας, οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε δομές του Υπουργείου Δικαιοσύνης αντιμετωπίζουν προβλήματα που επηρεάζουν την αποτελεσματική λειτουργία τους. Προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ανάγκες τους και να καλυφθούν τα προβλήματά τους, θεωρείται χρήσιμη η συνεχής εκπαίδευση και επιμόρφωσή τους.

Abstract

One of the sectors where social workers are employed is the services of the Ministry of Justice. The role of the social worker is considered particularly important in services such as juvenile probation services, juvenile courts and correctional facilities.

At a scientific level, have been recorded problems faced by social workers in the exercise of their duties in the services of the Justice sector. These problems are related to the organization of the service, the lack of resources and means, the training of the social workers, but also problems related to the management of stress.

The aim of this thesis is to investigate the most important problems, difficulties and needs of social workers employed in services of the Justice sector.

For the preparation of this thesis was chosen the qualitative approach. More specifically, semi-structured interviews were carried out with ten social workers who are employed in structures of the Ministry of Justice in Greece and Cyprus and who had at least one year of experience.

The results of our study show that the main needs of social workers in the structures of the Ministry of Justice are the lack of supervision, the absence of cooperation and the lack of human resources.

As for the main problems, they include the lack of human resources which creates problems of understaffing the services, the lack of supervision, as well as issues related to the way the services of the Ministry of Justice are organized.

In summary, social workers employed in Ministry of Justice structures face problems that affect their effective functioning. In order to satisfy their needs and cover their problems, is considered useful their continuous education and training.

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Abstract	4
ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΙΑ	
Εισαγωγή	8
Κεφάλαιο 1	9
Κοινωνικοί Λειτουργοί και δικαιοσύνη: ρόλος – αρμοδιότητες – υποχρεώσεις - υπηρεσίες απασχόλησης	9
Οι θεμελιώδεις αρχές της κοινωνικής εργασίας και δικαιοσύνης.....	9
Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες και στους φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης.....	12
Οι αρμοδιότητες και οι υποχρεώσεις των κοινωνικών λειτουργών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης	15
Υπηρεσίες απασχόλησης των κοινωνικών λειτουργών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης	18
Κεφάλαιο 2	23
Προβλήματα και δυσκολίες των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες και στους φορείς της Δικαιοσύνης	23
Προβλήματα που σχετίζονται με την ίδια την οργάνωση της υπηρεσίας.....	23
Προβλήματα που σχετίζονται με την έλλειψη πόρων και μέσων	26
Προβλήματα που σχετίζονται με την εκπαίδευσή τους	27
Σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης (burnout).....	29
Κοινωνικές και ψυχολογικές δυσκολίες	32
Κεφάλαιο 3	34
Ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης	34
Ανάγκες σε ατομικό και συναισθηματικό επίπεδο	34
Ανάγκες εκπαίδευσης και κατάρτισης	35
Κεφάλαιο 4	37
Υπηρεσίες για υποστήριξη αναγκών των κοινωνικών λειτουργών	37
Η περίπτωση της Ελλάδας	37
Ακάλυπτες ανάγκες κοινωνικών λειτουργών και διαχείριση τους	41
ΜΕΡΟΣ Β: ΕΡΕΥΝΑ	

Κεφάλαιο 5	47
Εμπειρική Έρευνα.....	47
Σκοπός της έρευνας.....	47
Μεθοδολογία της έρευνας.....	47
Χαρακτηριστικά της έρευνας.....	47
Συμμετέχοντες	49
Ερευνητικά Ερωτήματα	50
Ανάλυση αποτελεσμάτων	51
Κεφάλαιο 6	53
Αποτελέσματα της έρευνας.....	53
Κεφάλαιο 7	65
Συζήτηση.....	65
Κεφάλαιο 8	71
Συμπεράσματα – Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	71
Συμπεράσματα	71
Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	72
Βιβλιογραφία	74
Ελληνόγλωσση.....	74
Ξενόγλωσση.....	78
Διαδικτυακές πηγές.....	82
Παράρτημα	87
Ερευνητικά ερωτήματα.....	87

ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΙΑ

Εισαγωγή

Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών είναι πολυπαραγοντικός, καθώς συνδέεται όχι μόνο με τη βελτίωση ενός ατόμου μεμονωμένα, αλλά και της ευρύτερης κοινότητας (Dhavaleshwar, 2016). Στον τομέα της Δικαιοσύνης, ο οποίος αποτελεί αντικείμενο μελέτης της παρούσας πτυχιακής εργασίας, ο κοινωνικός λειτουργός έχει ως στόχο να βοηθήσει τα άτομα που έχουν υποπέσει σε κάποια παραβατική συμπεριφορά, ώστε να κατανοήσουν τα παραπτώματά τους και να πραγματοποιήσουν αλλαγές στη συμπεριφορά τους που θα τους βοηθήσει να ζήσουν χωρίς να παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά (Salsberg et al. 2017). Διαπιστώνεται λοιπόν ότι, ο κοινωνικός λειτουργός, ειδικότερα σε τομείς όπως είναι ο τομέας της Δικαιοσύνης, δεν αποτελεί μόνο ένα επάγγελμα, αλλά λειτούργημα.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις υπηρεσίες και φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης συνδέεται με αρκετές αρμοδιότητες, για τις οποίες είναι απαραίτητη η ύπαρξη κοινωνικής πολιτικής. Έχει διαπιστωθεί ότι ο τρόπος οργάνωσης των υπηρεσιών, το σύνολο των καθηκόντων των κοινωνικών λειτουργών, αλλά και το επίπεδο των γνώσεων και δεξιοτήτων που φέρουν, αποτελούν παράγοντες που μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα και δυσκολίες κατά την άσκηση των καθηκόντων τους (Asimopoulos & Teloni, 2017).

Σε επιστημονικό επίπεδο, δεν έχουν καταγραφεί έρευνες σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τις ανάγκες που έχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί σε υπηρεσίες και φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης, γεγονός που αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην παρούσα μελέτη. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, αναμένεται να είναι επικεντρωμένα στις ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών, ενώ παράλληλα θα διερευνηθεί κατά πόσο η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική λειτουργεί με γνώμονα τη βελτίωση του τρόπου λειτουργίας των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται στο τομέα της Δικαιοσύνης.

Κεφάλαιο 1

Κοινωνικοί Λειτουργοί και δικαιοσύνη: ρόλος – αρμοδιότητες – υποχρεώσεις - υπηρεσίες απασχόλησης

Οι θεμελιώδεις αρχές της κοινωνικής εργασίας και δικαιοσύνης

Σύμφωνα με το δεοντολογικό κώδικα της κοινωνικής εργασίας, ο οποίος έχει αναπτυχθεί από το Διεθνή Οργανισμό Κοινωνικών Λειτουργών (International Federation of Social Work - IFSW) και έχει υιοθετηθεί από τους εθνικούς συλλόγους των κοινωνικών λειτουργών που απαρτίζουν τον οργανισμό, ο βασικός σκοπός του επαγγέλματος είναι η κοινωνική αλλαγή. Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού εφαρμόστηκε τον 20^ο αιώνα και σήμερα αποτελεί βασικό πυλώνα της κοινωνίας για την ευημερία των ανθρώπων. Προτού γίνει εκτενής αναφορά στο ρόλο και αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών, αξίζει να γίνει μια σύντομη αναφορά στην έννοια της κοινωνικής εργασίας.

Όπως ορίζεται από τον κώδικα του Διεθνούς Οργανισμού, η κοινωνική εργασία αποτελεί το επάγγελμα, το οποίο έχει ως στόχο την προαγωγή της ευημερίας όλων των ατόμων, ενώ ταυτόχρονα οι δράσεις που θα προάγουν τις αλλαγές στην κοινωνία, θα μεριμνούν για την κοινωνική δικαιοσύνη. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι, η κοινωνική εργασία ως θεσμός, προάγει την «ιδανική κοινωνία», μέσα από τη διασφάλιση αρχών όπως η ισότητα, η δικαιοσύνη, η ευημερία και η ελευθερία όλων των ανθρώπων (Γιάννου, 2012). Σύμφωνα με τον ορισμό του Water A. Friedlander, «η κοινωνική εργασία συμβάλει στην υλοποίηση των δημοκρατικών αρχών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επιδιώκοντας την εξασφάλιση για όλους τους πολίτες, ενός αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου και την εκπλήρωση της ανθρώπινης ανάγκης για αγάπη, αποδοχή και αναγνώριση» (Shakil, 2015).

Οι θεμελιώδεις αρχές πάνω στις οποίες έχει αναπτυχθεί η κοινωνική εργασία, σύμφωνα με τον IFSW, είναι οι εξής:

- Σεβασμός του ατομικού δικαιώματος για αυτοδιάθεση (Respecting the right to self-determination)
- Προώθηση του δικαιώματος συμμετοχής (Promoting the right to participation)
- Αντιμετώπιση κάθε ατόμου ως ολότητας (Treating each person as a whole)
- Εντοπισμός και ανάπτυξη δυνατών σημείων (Identifying and developing strengths)
- Αμφισβήτηση των αρνητικών διακρίσεων (Challenging negative discrimination)
- Αναγνώριση της διαφορετικότητας (Recognising diversity)
- Δίκαιη και ισότιμη κατανομή πόρων (Distributing resources equitably)
- Αμφισβήτηση άδικων πολιτικών και πρακτικών (Challenging unjust policies and practices)
- Δουλεύοντας αλληλέγγυα (Working in solidarity) (Παπούλη, 2014).

Όσον αφορά τις βασικές αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, αυτές είναι οι ακόλουθες:

1. **Ανθρώπινη αξιοπρέπεια:** Η αξιοπρέπεια των ατόμων αποτελεί ηθικό θεμέλιο μιας κοινωνίας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί σέβονται τη διαφορετικότητα, τις πολιτισμικές και εθνικές ποικιλομορφίες και συνδράμουν στην επίτευξη παροχής βοήθειας από τους αρμόδιους φορείς προς τα άτομα που την χρειάζονται.
2. **Η λειτουργία της κοινότητας με γνώμονα το κοινό καλό:** Οι άνθρωποι από τη φύση τους έχουν κοινωνικές ανάγκες. Οι ανθρώπινες σχέσεις συμβάλλουν προς αυτήν την κατεύθυνση. Ο τρόπος με τον οποίο είναι οργανωμένη μια κοινωνία (οικονομικό, πολιτικό, νομικό επίπεδο), επηρεάζει άμεσα την ανθρώπινη συμπεριφορά. Οι κοινωνικοί λειτουργοί επιδιώκουν να ενισχύσουν την επικοινωνία και αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων, παρακολουθώντας τις συνθήκες διαβίωσης και εξασφαλίζοντας την επαφή με κοινωνικές δομές που μπορούν να προάγουν την ευημερία και την ανάπτυξή τους.
3. **Η ύπαρξη ευκαιριών για φτωχούς και ευάλωτους πληθυσμούς:** Η ηθική διάσταση μιας κοινωνίας καθορίζεται από τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τα ευάλωτα μέλη της. Η διασφάλιση καλών συνθηκών διαβίωσης των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτες ομάδες, αποτελεί βασικό μέλημα της

κοινωνίας για το «κοινό καλό». Οι κοινωνικοί λειτουργοί εκτελούν καθήκοντα με στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων προς αυτές τις ομάδες και την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

4. **Δικαιώματα και υποχρεώσεις:** Όλα τα άτομα έχουν υποχρεώσεις και δικαιώματα προς την κοινωνία και εργάζονται με γνώμονα το κοινό καλό. Οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν πλήρη επίγνωση των ατομικών διαφορών, αλλά και των δικαιωμάτων των πολιτών. Ο σεβασμός στην οικογένεια και την κοινωνία είναι πρωταρχικής σημασίας. Για το λόγο αυτό οι κοινωνικοί λειτουργοί παρέχουν ενημέρωση, συμβουλές και δυνατότητα εκπαίδευσης στους ανθρώπους, ενώ επίσης υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους με στόχο να τερματίσουν την όποια μορφή καταπίεσης.
5. **Ο ρόλος της κυβέρνησης:** Η κυβέρνηση αποτελεί το μέσο για την προώθηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την επίτευξη του κοινού καλού. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, οι λειτουργίες της κυβέρνησης ενδείκνυται να εκτελούνται στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο, εφόσον μπορούν να εκτελούνται επαρκώς, έτσι ώστε να μειώνονται οι διακρίσεις και ανισότητες. Στην προκειμένη περίπτωση, οι κοινωνικοί λειτουργοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς συμμετέχουν στην κοινωνική και πολιτική δράση. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της υπεράσπισης της δικαιοσύνης, ενίσχυσης των αδύναμων ανθρώπων, καθώς και συμμετέχοντας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και τις δομές της κοινωνίας.
6. **Οικονομική δικαιοσύνη:** Σε μια κοινωνία όπου η οικονομία ξεπερνά την αξιοπρέπεια, αλλά και τα δικαιώματα των εργαζομένων, οι κοινωνικοί λειτουργοί στηρίζουν τη δικαιοσύνη, την οργάνωση, και τις άρτιες συνθήκες εργασίας.
7. **Προώθηση της ειρήνης:** Οι κοινωνικοί λειτουργοί μεριμνούν για τη βία, είτε σωματική είτε ψυχική στις οικογένειες και στην κοινωνία παγκοσμίως. Η κοινωνική δικαιοσύνη και ευημερία μπορεί να υπάρξει μόνο υπό ειρηνικό καθεστώς και επομένως, η προώθηση της ειρήνης αποτελεί πρωταρχικό μέλημα της κοινωνικής δικαιοσύνης.
8. **Συμμετοχή:** Όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν σε όλους τους τομείς μιας κοινωνίας. Η κοινωνική δικαιοσύνη απαιτεί την εξασφάλιση της συμμετοχής τους και απορρίπτει τις κοινωνικές ανισότητες. Οι κοινωνικοί

λειτουργοί από την πλευρά τους, προασπίζονται τη συνύπαρξή τους με θεσμούς και στοχεύουν στην κοινωνική δικαιοσύνη.

9. **Επιμέλεια:** Μια από τις διαστάσεις της δικαιοσύνης είναι η προστασία όλων των ανθρώπων του πλανήτη. Ενώ αναγνωρίζονται τα δικαιώματα προσωπικής ιδιοκτησίας, αυτά τα δικαιώματα δεν είναι άνευ όρων και είναι δευτερεύοντα ως προς το συμφέρον του κοινού καλού, ιδίως σε σχέση με το δικαίωμα όλων των ατόμων να ικανοποιούν τις βασικές τους ανάγκες. Προς αυτήν την κατεύθυνση, οι κοινωνικοί λειτουργοί επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πρόσβαση των ανθρώπων στις απαραίτητες πληροφορίες, υπηρεσίες και πόρους, καθώς και να διασφαλίσουν την ισότητα των ευκαιριών και τη δυνατότητα συμμετοχής στην κοινωνία για όλους. Οι κοινωνικοί λειτουργοί αποτελούν άτομα που προωθούν τη γενική ευημερία των ανθρώπων και του κοινωνικού περιβάλλοντος.
10. **Παγκόσμια αλληλεγγύη και ανάπτυξη:** Οι κοινωνικοί λειτουργοί αποτελούν μια επιστημονική κοινότητα που δεν επηρεάζεται από εθνικές, οικονομικές, φυλετικές και λοιπές διακρίσεις. Αποτελεί για τους ίδιους ηθική υποχρέωση η φροντίδα των ανθρώπων. Ακόμη, μείζονος σημασίας είναι το δίκαιο, για να επέλθει η αλλαγή στη κοινωνία. Έτσι, προωθούν την ενδυνάμωση των ομαδικών επαφών με απώτερο σκοπό την ευημερία σε όλες τις πτυχές της καθημερινότητας των ανθρώπων (Brenden & Shank, 2012; School of Social Work, 2006).

Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες και στους φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης

Οι κοινωνικοί λειτουργοί συνδράμουν στην αποκατάσταση και την ενίσχυση της ικανότητας ατόμων και ομάδων ως προς τις κοινωνικές τους δραστηριότητες. Γενικότερα, ο ρόλος τους σχετίζεται με τη βελτίωση του ατόμου, της ομάδας και της κοινότητας (Dhavaleshwar, 2016). Η εργασία τους αποτελεί λειτούργημα και είναι αναγκαίο να υπάρχει άρτια εκπαίδευση ως προς την ανθρώπινη ανάπτυξη και συμπεριφορά.

Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών είναι πολυπαραγοντικός, καθώς δύνανται να βοηθήσουν στην πρόληψη κρίσεων και στην συμβουλευτική ατόμων για την αντιμετώπιση προβλημάτων. Ακόμη διαχειρίζονται δύσκολες συνθήκες της ζωής, όπως για παράδειγμα φτώχεια, κακοποίηση, σωματική βία, διαζύγια, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, ψυχικές ασθένειες και την επανένταξη του ατόμου (School of Social Work, 2006).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί αφοσιώνονται στην εξυπηρέτηση άλλων ανθρώπων, ανεξαρτήτως κοινωνικής, οικονομικής, φυλετικής, ηλικιακής κατηγορίας. Λόγω αυτού, η κοινωνική εργασία συνδέεται με την κοινωνική δικαιοσύνη, η οποία συχνά ενισχύει τις προσπάθειες προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων (School of Social Work, 2006).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ο κοινωνικός λειτουργός που απασχολείται στον τομέα της δικαιοσύνης, αποτελεί ένα μέλος του επιστημονικού συμβουλίου μιας φυλακής, ενός σωφρονιστικού ιδρύματος, ή υπηρεσίας δικαιοσύνης, συμβάλλοντας στην πρόληψη, θεραπεία και αποκατάσταση ατόμων που είναι αντιμετώπι με τη δικαιοσύνη. Απώτερος σκοπός της κοινωνικής εργασίας στον τομέα της δικαιοσύνης είναι, η παροχή κινήτρων προς τα άτομα που έχουν υποπέσει σε παραβατικές και εγκληματικές συμπεριφορές, ώστε να ζήσουν μια ζωή χωρίς εγκλήματα, να διερευνήσουν τους λόγους της συμπεριφοράς τους και να εφαρμόσουν εποικοδομητικές αλλαγές (Salsberg et al. 2017).

Γενικότερα, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού προσδιορίζεται μέσα από ενέργειες που έχουν ως στόχο:

- α. Να βοηθήσουν τους ανθρώπους να κατανοήσουν το νομικό πλαίσιο.
- β. Να διευθετήσουν ζητήματα τόσο των θυμάτων όσο και των θυτών, εφαρμόζοντας κοινωνικούς κανόνες οι οποίοι προέρχονται από τις συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- γ. Να υπερασπιστούν όσους εξυπηρετούν, να συντάξουν τις αντίστοιχες εκθέσεις για το δικαστήριο και να οργανώσουν το φάκελο της υπόθεσης με τεκμήρια (Shakil, 2015).
- δ. Να βοηθήσουν τα άτομα να αποκτήσουν κοινωνικές και προσωπικές δεξιότητες και ως εκ' τούτου να συντελέσουν στην κοινωνική ευημερία (Zilliner et al. 2016).

- ε. Να πραγματοποιήσουν κοινωνική έρευνα για την προσωπικότητα του ατόμου και να αποτυπώσουν τις συνθήκες διαβίωσής του, ώστε σε ένα δικαστήριο να υπάρχει η απαιτούμενη πληροφόρηση.
- στ. Σε επίπεδο θεραπείας και αποκατάστασης, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού έγκειται και στην εξειδικευμένη παρέμβαση και καθοδήγηση, για την ομαλή επανένταξη του ατόμου στο κοινωνικό σύνολο.
- ζ. Να συνεργάζονται με εγκεκριμένα θεραπευτικά προγράμματα με στόχο την αντιμετώπιση διάφορων προβλημάτων (π.χ. χρήση ναρκωτικών ουσιών από ανήλικους).
- η. Να ασκούν εποπτεία σε άτομα που έχουν επιβληθεί ποινές υπό αναστολή και χρήζουν επιτήρησης.
- θ. Να επιβλέπουν άτομα που παρέχουν κοινωφελή εργασία, έτσι ώστε να διαπιστώνεται η συμμόρφωσή τους με τους κανόνες.
- ι. Να εξακριβώνονται οι λόγοι για τους οποίους ενδέχεται να μην υπάρχει συμμόρφωση με τους κανόνες της κοινωφελούς εργασίας (Κουλούρης, 2016).

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σε επίπεδο θεραπείας και αποκατάστασης διαδραματίζει η οικογένεια και το ευρύτερο περιβάλλον του ατόμου. Στην προκειμένη περίπτωση, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού χαρακτηρίζεται ως ο συνδεδεμένος κρίκος μεταξύ του ατόμου και των οικείων του. Ο κοινωνικός λειτουργός συμβάλλει ώστε ένα άτομο που βρίσκεται υπό κράτηση, να έχει επικοινωνία με την οικογένειά του. Παράλληλα, ο κοινωνικός λειτουργός στοχεύει στη διασφάλιση της ψυχικής υγείας των μελών της οικογένειας, παρέχοντας συμβουλευτική υποστήριξη προς αυτούς και παραπέμποντάς τους σε κατάλληλες υπηρεσίες όταν κρίνεται απαραίτητο (κέντρα ψυχικής υγείας, πρόνοια, κ.λπ.) (Καλλινικάκη, 1998; Μαρτινάκη και συν. 2018; Noakes, 2014).

Συνοψίζοντας, η κοινωνική εργασία αποτελεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, οι παρεμβάσεις της οποίας στοχεύουν στην πρόληψη των αντικοινωνικών συμπεριφορών, την θεραπεία και αποκατάσταση της συμπεριφοράς ενός ατόμου αλλά και των επιπτώσεων που προκαλεί στο κοινωνικό σύνολο. Ως προς τον τρόπο εργασίας τους, οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν τη δυνατότητα να εργασθούν είτε προσωπικά, είτε με σχηματισμό μικρών ομάδων, με στόχο την τροποποίηση της συμπεριφοράς τους και την προσαρμογή τους στη φυλακή ή τη ζωή τους μετά από αυτήν. Επισημαίνεται ότι, είναι ιδιαίτερα σημαντική η συνδρομή των κοινωνικών λειτουργών ως προς την

διαχείριση ατόμων που είναι κρατούμενοι, γιατί έρχονται σε επαφή με σειρά προβλημάτων όπως για παράδειγμα βία, ψυχολογική αστάθεια, φυλετικές διαμάχες κ.α. προσπαθούν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους παρέχοντας ακόμη και υπηρεσίες στον τομέα της υπεράσπισης (Μαρτινάκη και συν. 2018).

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι, η αποτελεσματική άσκηση του ρόλου ενός κοινωνικού λειτουργού στον τομέα της δικαιοσύνης καθορίζεται από τον επαγγελματικό χαρακτήρα του, αλλά και την ύπαρξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και εμπιστοσύνης με τον παραβάτη και την οικογένειά του. Η δημιουργία μιας σχέσης εμπιστοσύνης αποτελεί το θεμέλιο λίθο για τη συνεργασία ενός κοινωνικού λειτουργού με το άτομο που έχει υποπέσει σε παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά ή/και της οικογένειάς του. Πρόκειται για ένα ποιοτικό στοιχείο της εργασίας τους, η απουσία του οποίου θα επηρεάσει την προσωπική επαφή μεταξύ τους, την αποτελεσματική αποκατάσταση της συμπεριφοράς του ατόμου και την κοινωνική διαπαιδαγώγηση (Σύνδεσμος Επιμελητών Δικαστηρίων Ανηλίκων, 2012).

Οι αρμοδιότητες και οι υποχρεώσεις των κοινωνικών λειτουργών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης

Στον τομέα της εγκληματικότητας, οι αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών εντάσσονται σε ένα πλαίσιο συνεργασίας με ειδικούς επιστήμονες (ψυχολόγους, νομικούς, κοινωνιολόγους, εγκληματολόγους, κ.λπ.), για την πρόληψη ή/και αντιμετώπιση συναισθηματικών και κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων που ενδέχεται να προκαλέσουν αυξημένο κίνδυνο για την κοινωνία. Το έργο τους συνίσταται αφ' ενός στη διερεύνηση των παραγόντων που συνέβαλαν στην ύπαρξη αντικοινωνικής – εγκληματικής συμπεριφοράς και αφ' ετέρου, στην παροχή ειδικών υπηρεσιών, οι οποίες έχουν ενημερωτικό και συμβουλευτικό χαρακτήρα ώστε τα άτομα να καταστούν εκ νέου δημιουργικά μέλη της κοινωνίας (Μαγγανάς, 2010).

Οι αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών σε υπηρεσίες δικαιοσύνης, μπορούν να διακριθούν σε διάφορα επίπεδα, ανάλογα με το είδος της απασχόλησης και το στόχο της παρέμβασης, όπως για παράδειγμα, τα καταστήματα κράτησης, οι επιμελητές κοινωνικής αρωγής, κ.λπ.

Στην Ελλάδα οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι οποίοι εργάζονται σε φυλακές τύπου Α' και Β' σύμφωνα με τον Σωφρονιστικό Κώδικα Ν. 2276/1999, το ΠΔ 49/1979, το Ν. 1941/1991 και το ΠΔ 195/2006, συνδυάζουν την επιστήμη που διατελούν με τις αρχές της νομικής και του δικαίου. Αρχικά, στις αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών σε καταστήματα κράτησης, περιλαμβάνονται οι εξής:

- α. Επίβλεψη της πορείας έκτισης μιας ποινής και εξέταση της συμμόρφωσης με τους κανόνες.
- β. Διερεύνηση των αιτιών που οδήγησαν σε αυτή τη συμπεριφορά.
- γ. Συμμετοχή σε συμβούλια της φυλακής, όπου πραγματοποιούνται ακροάσεις των κρατουμένων, εγκρίνονται άδειες και τιμωρούνται τυχόν πειθαρχικά παραπτώματα.
- δ. Σύνταξη εισηγητικών εκθέσεων για τη μεταγωγή των κρατουμένων είτε στο δικαστήριο, είτε σε κάποιο άλλο σωφρονιστικό κατάστημα.
- ε. Διατήρηση ιστορικού του κρατούμενου και δημιουργία ατομικού φακέλου με όλη την πορεία του κατά το διάστημα έκτισης μιας ποινής.
- στ. Συνεργασία με τους δικαστές και εισαγγελείς, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει μέχρι και τη συμμετοχή τους στη λήψη απόφασης για την αθώωση ή ενοχή του κατηγορούμενου.
- ζ. Πραγματοποίηση ατομικών συνεντεύξεων με τους κρατούμενους.
- η. Υλοποίηση προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας με τους κρατούμενους. Τα προγράμματα αυτά δεν έχουν μόνο ατομικό, αλλά και ομαδικό χαρακτήρα. Στόχος είναι η κοινωνική προσαρμογή των ατόμων, η βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους στη φυλακή, καθώς και η ομαλότερη ένταξη στην κοινωνία ύστερα από την αποφυλάκισή τους (Μαρτινάκη και συν. 2018).
- θ. Εκτέλεση γραφειοκρατικών διαδικασιών για την ενημέρωση των άλλων υπηρεσιών και φορέων, με στόχο την αποτελεσματικότερη οργάνωση και λειτουργία του Υπουργείου δικαιοσύνης (Σύνδεσμος Επιμελητών Δικαστηρίων Ανηλίκων, 2012).

Σε περιπτώσεις που οι κοινωνικοί λειτουργοί αποτελούν μέλη της ομάδας επιμελητών ανηλίκων, οι αρμοδιότητές τους είναι οι εξής:

- Η κοινωνική έρευνα για την προσωπικότητα του ανηλίκου και τις συνθήκες διαβίωσης.

- Η συγγραφή τεκμηριωμένης έκθεσης προς το δικαστήριο.
- Η διάγνωση ιδιαίτερων αναγκών του παιδιού.
- Η εποπτεία και καθοδήγηση του ατόμου ως προς τα αναμορφωτικά μέτρα που έχουν καθοριστεί.
- Η άσκηση της επιμέλειας του ανηλίκου, όταν υπάρχει εισήγηση από το δικαστήριο ή/και Υπουργείο Δικαιοσύνης.
- Η συνοδεία των ανηλίκων όπου απαιτείται (π.χ. μεταγωγή, μεταφορά σε κάποιο ίδρυμα, κ.λπ.).
- Συνεργασία με εγκεκριμένα θεραπευτικά προγράμματα για την αντιμετώπιση προβλημάτων ανήλικων χρηστών ναρκωτικών ουσιών που έχουν εμπλοκή με την ποινική δικαιοσύνη (Κουλούρης, 2016).

Επιπρόσθετα, οι κοινωνικοί λειτουργοί δύναται να αποτελέσουν μέλη της ομάδας επιμελητών κοινωνικής αρωγής. Στην προκειμένη περίπτωση, τα καθήκοντά τους χαρακτηρίζονται από:

- Εποπτεία ατόμων που καταδικάζονται σε ποινή που έχει μετατραπεί σε παροχή κοινωφελούς εργασίας.
- Εποπτεία ατόμων που έχουν καταδικαστεί με αναστολή εκτέλεσης της ποινής.
- Εποπτεία ατόμων που έχουν επιβληθεί προσωρινοί όροι.
- Εποπτεία ατόμων που έχουν αποφυλακιστεί υπό όρους.
- Εποπτεία φυλακισμένων που βρίσκονται σε άδεια απουσίας από το κατάστημα κράτησης (Κουλούρης, 2016).

Αναφορικά με την εκτέλεση κοινωφελούς εργασίας από τους φυλακισμένους, οι αρμοδιότητες ενός κοινωνικού λειτουργού σχετίζονται με επιτόπιες επισκέψεις και ελέγχους, καθώς και τηλεφωνική επικοινωνία με το άτομο. Στόχος της επίβλεψης είναι να διαπιστωθεί εάν υπάρχει πλήρης συμμόρφωση του ατόμου με τους κανόνες και εάν όχι, να διερευνηθούν οι λόγοι που συμβαίνει κάτι τέτοιο (Κουλούρης, 2016).

Όσον αφορά το οικογενειακό περιβάλλον, οι κοινωνικοί λειτουργοί επισκέπτονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα τις οικίες και εξετάζουν τον χώρο διαμονής ανθρώπων, για τους οποίους υπάρχει κατηγορία κακοποίησης, είτε είναι μικροί σε ηλικία είτε είναι ενήλικες. Επιπλέον, συνεργάζονται με την οικογένεια, παρέχουν συμβουλευτική υποστήριξη, αναγνωρίζουν πιθανούς κινδύνους που μπορεί

να προκαλέσουν ξανά κάποια εγκληματική συμπεριφορά και αποσκοπούν στην πρόληψη αδικημάτων (Μαρτινάκη και συν. 2018).

Συνοψίζοντας, οι αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών αποβλέπουν στην κοινωνική δικαιοσύνη. Διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση καταστάσεων, στην υπεράσπιση των πολιτών, την ενημέρωση των αρμόδιων φορέων για τις αναγκαίες τροποποιήσεις που χρειάζονται για να βελτιωθεί το κοινωνικό και βιοτικό τους επίπεδο. Ακόμη εκπαιδεύονται συνεχώς, ερευνούν και αξιολογούν τις περιπτώσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Οφείλουν να μπορούν να αποκωδικοποιήσουν τους ανθρώπους και τις ανάγκες τους μέσω του διαλόγου. Ο σεβασμός προς αυτούς και τις απόψεις τους, κερδίζει την εμπιστοσύνη τους. Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι αναγκαίο να ενστερνίζονται τις ανησυχίες τους και να εξετάζουν τα προβλήματά τους, ερχόμενοι ακόμη και στη θέση τους (Μαρτινάκη και συν. 2018).

Υπηρεσίες απασχόλησης των κοινωνικών λειτουργών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης

Οι κοινωνικοί λειτουργοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε όλες τις πτυχές της ψυχικής υγείας και εργάζονται σε διάφορους τομείς των ιατροδικαστικών υπηρεσιών. Εξειδικεύονται στην παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας και υποστηρίζουν άτομα που εμφανίζουν υψηλά ποσοστά κινδύνου. Παρεμβαίνουν σε δομές κράτησης, ορφανοτροφεία, καταυλισμούς προσφύγων και σε συνδυασμό με την υποστήριξη εθνικών κυβερνήσεων ενισχύουν την κοινωνική ευημερία (Azusa Pacific University, 2016).

Γενικότερα, οι κοινωνικοί λειτουργοί βρίσκονται κάθε πτυχή της κοινωνίας, όπως είναι τα νοσοκομεία, οι κλινικές ψυχικής υγείας, τα ιατρεία, τα σωφρονιστικά ιδρύματα, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα γηροκομεία κ.λπ. Στον τομέα της διοίκησης οι κοινωνικοί λειτουργοί συνεργάζονται με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες προς τους πολίτες. Η παροχή υπηρεσιών τους απαιτεί γνώσεις για την κοινωνική πολιτική, ενσυναίσθηση προς τους ανθρώπους και προσήλωση στις αρχές της κοινωνικής εργασίας. Ακόμη, η συνηγορία αποτελεί θεμελιώδη λίθο της κοινωνικής εργασίας, καθώς υποστηρίζουν τα δικαιώματα των ανθρώπων, καταθέτουν

εκθέσεις προς την δικαιοσύνη και αντισταθμίζουν τις αδικίες που προκαλούνται προστατεύοντας τους αδύναμους.

Ένας ακόμη τομέας που μπορεί να απασχοληθούν κοινωνικοί λειτουργοί είναι ο στρατιωτικός τομέας, μιας και η στρατιωτική θητεία μπορεί να επιφέρει ψυχολογικές και συναισθηματικές διαταραχές άγχους και μετατραυματικό στρες. Οι στρατιωτικοί κοινωνικοί λειτουργοί είναι υπεύθυνοι για την αντιμετώπιση των περιστατικών και την ενημέρωση της αντίστοιχης στρατιωτικής υπηρεσίας (National Association of Social Workers, 2022).

Παράλληλα, οι κοινωνικοί λειτουργοί συνεργάζονται με οίκους ευγηρίας. Παρακολουθούν την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων και παράσχουν ψυχολογική υποστήριξη. Δύναται να συνδέσουν τους ηλικιωμένους με υπηρεσίες που μπορούν να τους βοηθήσουν να ζήσουν ανεξάρτητα και με αξιοπρέπεια. Στους οίκους ευγηρίας οι κοινωνικοί λειτουργοί βοηθούν τους ηλικιωμένους να ξεπεράσουν τα προβλήματά τους. Προωθούν τη μεσολάβηση με διάφορα περιβάλλοντα, όπως είναι τα νοσοκομεία, οι ξενώνες, τα κέντρα υγείας ή και κατ' οίκον υπηρεσίες (National Association of Social Workers, 2022).

Η οικογένεια είναι συχνά αναγκαίο να έρχεται σε επαφή με κοινωνικούς λειτουργούς. Τα νέα παιδιά χρειάζεται να έχουν γερά θεμέλια με τους γονείς τους και σωστή διαπαιδαγώγηση. Οι κοινωνικοί λειτουργοί διασφαλίζουν πως τα παιδιά δεν αποτελούν θύματα κακοποίησης ή παραμέλησης και σε περίπτωση που συμβαίνει αυτό ενημερώνουν τις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου και τις δικαστικές αρχές.

Σε σχολικό περιβάλλον, οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι αρμόδιοι για την εύρεση μαθητών που έχουν την ανάγκη βοήθειας. Παρέχουν υποστήριξη σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και συνομιλούν με τους κηδεμόνες τους για τη γνωστοποίηση προβλημάτων που προκύπτουν και τη διασύνδεση με ειδικές υπηρεσίες. Οι κοινωνικοί λειτουργοί συνεχίζουν το έργο των δασκάλων. Θα πρέπει να είναι καταρτισμένοι ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης ψυχολογικών ζητημάτων που μπορεί να εμποδίσουν την ακαδημαϊκή πρόοδο (Azusa Pacific University, 2016; National Association of Social Workers, 2022).

Παρατηρείται λοιπόν ότι, η κοινωνική εργασία διακρίνεται σε ένα ευρύ φάσμα της κοινωνίας, μιας και αντιμετωπίζει πληθώρα προβλημάτων. Σήμερα, οι κοινωνικοί λειτουργοί καλούνται να συνεργαστούν μεταξύ άλλων και με το νομικό σύστημα,

προκειμένου να επιφέρουν την κοινωνική αλλαγή (Daly, 2020). Ένας από τους σημαντικότερους τομείς στους οποίους απασχολούνται οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι ο τομέας της δικαιοσύνης. Από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα, η κοινωνική εργασία εισχώρησε σε μεγάλο βαθμό στον τομέα της δικαιοσύνης. Οι κοινωνικοί λειτουργοί αρχικά απασχολούνταν κατά κύριο λόγο σε δικαστήρια ανηλίκων και ποινικά δικαστήρια, ενώ αργότερα, η αύξηση της εγκληματικότητας συνέβαλε ώστε οι κοινωνικοί λειτουργοί να συμμετάσχουν και σε άλλες ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες και δομές κοινωνικής διαπαιδαγώγησης των ατόμων που έχουν παραβατική συμπεριφορά (Gumz, 2004; Maschi & Killian, 2011; Whitaker & Arrington, 2008).

Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του ΠΔ υπ' αριθμ. 50/1989, οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να απασχοληθούν στον τομέα πρόληψης και καταστολής της ροπής των ανηλίκων προς την παραβατική συμπεριφορά και εγκληματικότητα. Στην προκειμένη περίπτωση, οι κοινωνικοί λειτουργοί δύναται να απασχοληθούν σε υπηρεσίες όπως:

- υπηρεσίες και δικαστήρια ανηλίκων,
- υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων,
- υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης,
- σωφρονιστικά καταστήματα,
- ξενώνες παραβατικότητας εφήβων,
- υπηρεσίες κοινωνικής επανένταξης,
- δικαστήρια και φυλακές ενηλίκων,
- εταιρίες προστασίας αποφυλακισομένων,
- ξενώνες αποφυλακισομένων,
- υπηρεσίες για άτομα με παρεκκλίνουσα κοινωνική συμπεριφορά.

Στις υπηρεσίες δικαιοσύνης, οι κοινωνικοί λειτουργοί έρχονται σε επαφή με άτομα οποιασδήποτε ηλικίας, τα οποία έχουν υποπέσει σε παραβατική συμπεριφορά ή έχουν διαπράξει κάποιο έγκλημα. Επιπρόσθετα, δύναται να παρέχουν υποστήριξη σε ανήλικα άτομα τα οποία ζουν κάτω από δύσκολες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, αλλά και συναισθηματικές καταστάσεις που αυξάνουν τον κίνδυνο εκδήλωσης παραβατικότητας. Εκτενέστερη αναφορά στους ρόλους και αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών πραγματοποιήθηκε στις προηγούμενες ενότητες του παρόντος κεφαλαίου.

Γενικότερα, οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε υπηρεσίες της δικαιοσύνης λειτουργούν ως επιστημονικοί σύμβουλοι, συμμετέχοντας σε επιτροπές και συμβούλια για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη μεταχείριση των κρατουμένων και τη διασφάλιση ενός επιθυμητού επιπέδου διαβίωσης, καθώς επίσης και ως σύμβουλοι ψυχικής υγείας και θεραπείας από τραυματικές εμπειρίες, όπως η σεξουαλική κακοποίηση του ατόμου.

Επιπλέον, οι κοινωνικοί λειτουργοί παρέχουν τις υπηρεσίες τους καθ' όλη τη διάρκεια της εμπλοκής ενός ατόμου και της οικογένειάς του με τη δικαιοσύνη. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται ότι, ένας κοινωνικός λειτουργός ενδέχεται να παρέχει υπηρεσίες, είτε αμέσως μετά τη σύλληψη ενός ατόμου, είτε κατά τα στάδια της προφυλάκισης, της διεξαγωγής της δίκης, της περιόδου έκτισης της ποινής, αλλά και μετά την αποφυλάκιση του ατόμου (ΦΕΚ 23Α/ 1989).

Κατά τη διάρκεια μιας δίκης, οι κοινωνικοί λειτουργοί ενδέχεται να οριστούν από το δικαστήριο για την υπεράσπιση των συμφερόντων ενός παιδιού, σε περίπτωση διαζυγίου, να συνεργαστούν με τους δικηγόρους για την αθώτητα ενός κατηγορούμενου, να λειτουργήσουν ως πραγματογνώμονες στη δίκη, καθώς και να αξιολογήσουν την ψυχική κατάσταση ενός κατηγορούμενου (Azusa Pacific University, 2016).

Όσον αφορά τις αρμοδιότητες τους μέσα σε σωφρονιστικά καταστήματα, αυτές διακρίνονται είτε σε εξατομικευμένες, είτε σε ομαδικές παρεμβάσεις. Στην πρώτη περίπτωση περιλαμβάνονται, η διατήρηση της επικοινωνίας των φυλακισμένων με άτομα που έχουν δεσμούς (οικογένεια, φίλοι, κ.λπ.), η αξιολόγηση των αναγκών τους με βάση την ηλικία τους και η διασύνδεση των ατόμων και της οικογένειάς τους με κατάλληλες υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα τα κέντρα ψυχικής υγείας. Σε επίπεδο ομαδικών παρεμβάσεων, οι κοινωνικοί λειτουργοί σχεδιάζουν προγράμματα κοινωνικής εργασίας προκειμένου τα άτομα (φυλακισμένοι) να προσαρμοστούν στο περιβάλλον που ζουν, να αντιμετωπίσουν τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης και γενικότερα να επιτύχουν όσο το δυνατόν καλύτερο επίπεδο ποιότητας ζωής (ΦΕΚ 23Α/ 1989).

Ιδιαίτερα σημαντικές κρίνονται και οι υπηρεσίες προς άτομα που έχουν αποφυλακιστεί, έτσι ώστε η διαδικασία της επανένταξης να καταστεί πιο αποτελεσματική και άμεση. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τους ξενώνες

και εταιρίες προστασίας των αποφυλακισομένων, αλλά και τις υπηρεσίες κοινωνικής επανένταξης. Έχει διαπιστωθεί ότι, οι ποινικές συνέπειες για πρώην παραβάτες, υπονομεύουν τις προσπάθειες των ατόμων να ενσωματωθούν επιτυχώς στο οικογενειακό τους περιβάλλον αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο μετά την αποφυλάκιση τους (Burton et al. 2014). Σύμφωνα με τους Durose et al. (2014), τα ποσοστά υποτροπής σε παραβατικές συμπεριφορές στις Ηνωμένες Πολιτείες παραμένουν εξαιρετικά υψηλά, παρά τον μεγάλο αριθμό ατόμων που τελούν υπό κοινωνικό έλεγχο.

Από την άλλη πλευρά, οι σκανδιναβικές χώρες παρουσιάζουν πολύ χαμηλότερα ποσοστά, γεγονός που υποδηλώνει την αποτελεσματικότητα εναλλακτικών προσεγγίσεων χωρίς να διακυβεύεται η δημόσια ασφάλεια. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στις χώρες της Νορβηγίας, της Φινλανδίας, της Σουηδίας και της Δανίας τα ποσοστά φυλάκισης είναι ιδιαίτερα χαμηλά, ενώ υπάρχει σημαντική ανάπτυξη σε εναλλακτικές πρακτικές, όπως η μεγαλύτερη χρήση της κοινοτικής υπηρεσίας και η ηλεκτρονική παρακολούθηση των ατόμων, έναντι της φυλάκισης (Lappi – Seppälä, 2012).

Κεφάλαιο 2

Προβλήματα και δυσκολίες των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες και στους φορείς της Δικαιοσύνης

Προβλήματα που σχετίζονται με την ίδια την οργάνωση της υπηρεσίας

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η διασφάλιση της δικαιοσύνης σε μια κοινωνία, καθορίζεται από την ισότιμη μεταχείριση των πολιτών και σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων τους, χωρίς εξαιρέσεις και περιορισμούς. Για τη επίτευξη της κοινωνικής δικαιοσύνης, η πολιτεία και ειδικότερα, οι φορείς που σχετίζονται με τη δικαιοσύνη, διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο, μιας και αυτοί καθορίζουν το περιεχόμενο των δικαιωμάτων των πολιτών (μέσω της νομοθεσίας), αλλά και την οργάνωση των υπηρεσιών της με στόχο τη διασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος (Γιάννου, 2012).

Σε επίπεδο οργάνωσης έχουν αναδειχθεί αρκετοί παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την αποτελεσματική λειτουργία των κοινωνικών λειτουργών σε υπηρεσίες δικαιοσύνης. Γενικότερα, η άσκηση των καθηκόντων των κοινωνικών λειτουργών σε φορείς και υπηρεσίες της δικαιοσύνης, ενδέχεται να επηρεαστούν από παράγοντες όπως είναι οι εξής:

- α. Ο κατακερματισμός υπηρεσιών.
- β. Η αλληλοεπικάλυψη των υπηρεσιών.
- γ. Η απουσία προτύπων για την παροχή υπηρεσιών.
- δ. Η αδυναμία στο σχεδιασμό του τρόπου λήψης αποφάσεων και στην έγκαιρη παρέμβαση.
- ε. Οι δυσκολίες στη διασφάλιση της ποιότητας.
- στ. Η απουσία προτύπων και θέσεων εργασίας από το ανθρώπινο δυναμικό που απαρτίζει τις υπηρεσίες της δικαιοσύνης.

- ζ. Η έλλειψη συστημάτων για την παρακολούθηση της πορείας των παρεμβάσεων, την αξιολόγηση ενός προγράμματος και επομένως τη βελτίωση των διαδικασιών (Kelly & Clark, 2010).
- η. Η υποστελέχωση των υπηρεσιών δικαιοσύνης.
- θ. Η έλλειψη εξειδικευμένων λογισμικών προγραμμάτων για τον καλύτερο σχεδιασμό και οργάνωση των υπηρεσιών (Παπαδάκη, 2020).
- ι. Οι παραλείψεις και τα νομοθετικά κενά στο θεσμικό πλαίσιο (Κουλούρης, 2016).

Σημειώνεται ότι, ανάλογα με τις εκάστοτε υπηρεσίες απασχόλησης των κοινωνικών λειτουργών, δύναται να διαφοροποιούνται και τα προβλήματα και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Σε υπηρεσίες όπως οι φυλακές, οι ξενώνες παραβατικότητας, οι ξενώνες αποφυλακισόμενων, κ.λπ., ο υψηλός αριθμός κρατουμένων αποτελεί σημαντικό πρόβλημα στην οργάνωση των υπηρεσιών. Από τη μια πλευρά υπάρχει σχεδόν πληρότητα στα καταστήματα κράτησης και από την άλλη πλευρά, η πτωτική τάση των απασχολούμενων κοινωνικών λειτουργών σε αυτές τις υπηρεσίες, δυσχεραίνει τις προσπάθειες για ποιοτικότερη άσκηση των καθηκόντων τους (Μηλιώνη, 2016).

Ο αριθμός των μελετών που έχουν πραγματοποιηθεί για τον τρόπο λειτουργίας των υπηρεσιών στον τομέα δικαιοσύνης, είναι περιορισμένος. Μια από τις μελέτες που παρουσιάζεται, εκπονήθηκε από την Αναγνωστάκη (2016) και είχε ως στόχο να αποτυπώσει το έργο και λειτουργία των υπηρεσιών επιμελητών ανηλίκων και κοινωνικής αρωγής. Για την πραγματοποίηση της έρευνας διανεμήθηκε ένα ερωτηματολόγιο προς τις 14 Υπηρεσίες Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής (ΥΕΚΑ). Στην έρευνα συμμετείχαν 30 κοινωνικοί λειτουργικοί που απασχολούνταν στις εν λόγω υπηρεσίες (Αναγνωστάκη, 2016).

Ένα από τα ζητήματα οργάνωσης που προέκυψε στις συγκεκριμένες υπηρεσίες είναι η μείωση του απασχολούμενου προσωπικού, μιας και αρκετοί επαγγελματίες μετακινήθηκαν προς άλλες υπηρεσίες ή αποχώρησαν, γεγονός που προκαλεί υποστελέχωση των υπηρεσιών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, στον τομέα της δικαιοσύνης και της δημόσιας ασφάλειας, υπάρχουν μόλις 35 κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται στις συνολικά 33 φυλακές της χώρας. Πρέπει να σημειωθεί ότι, 8 από αυτές τις φυλακές δεν διαθέτουν κοινωνικό λειτουργό (Asimopoulos & Teloni, 2017).

Παράλληλα, ανασταλτικό παράγοντα στην λειτουργία τους, αποτελεί η έλλειψη εποπτείας και συμβουλευτικής στην άσκηση των καθηκόντων τους. Επιπλέον, προβλήματα οργάνωσης που καταγράφηκαν ήταν, οι ανεπαρκείς εγκαταστάσεις για όσες υπηρεσίες συστεγάζονται στους χώρους των δικαστηρίων. Για τις υπηρεσίες που βρίσκονται σε αυτοτελή χώρο, οι εγκαταστάσεις θεωρείται ότι έχουν επαρκή αριθμό δωματίων και τετραγωνικών μέτρων (Αναγνωστάκη, 2016).

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό που συνδέεται με την οργάνωση των υπηρεσιών και αναδεικνύει προβλήματα στην αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων των κοινωνικών λειτουργών, προκύπτει από την εξέλιξη της πανδημίας Covid-19. Κατά την εξάπλωση της πανδημίας και της λήψης μέτρων για την αντιμετώπισή της, παρουσιάστηκαν και αρνητικά φαινόμενα όπως η έλλειψη πληροφόρησης, ή η παραπληροφόρηση, ειδικότερα σε πληθυσμιακές ομάδες που ζουν κάτω από ειδικές συνθήκες, όπως για παράδειγμα οι ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, οι φυλακισμένοι, κ.λπ. Η απουσία πληροφόρησης συνέβαλε ώστε να μην ληφθεί με ανάλογη σπουδαιότητα, η επικινδυνότητα του νόσου (Redondo-Sama et al. 2020).

Ως ένα παράδειγμα αναφέρεται, η μη χρησιμοποίηση απολυμαντικών από την πλειοψηφία των συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων, με αποτέλεσμα την αδυναμία τήρησης των κανόνων υγιεινής και ασφάλειας. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη σε κοινωνικούς λειτουργούς στην Βαρκελώνη, για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην εργασία τους, διαπιστώθηκε ότι, η διασφάλιση της υγιεινής και ως εκ' τούτου η παροχή υπηρεσιών από τους ίδιους, επηρεάζεται αρνητικά από τη στάση των κοινωνικών ομάδων. Η έρευνα διεξήχθη σε διάφορους φορείς που απασχολούνται οι κοινωνικοί λειτουργοί, μεταξύ των οποίων και οι υπηρεσίες δικαιοσύνης. Τα ευρήματα της έρευνας ήταν ίδια για όλους τους φορείς.

Σύμφωνα με τις απόψεις των κοινωνικών λειτουργών, λόγω της πανδημίας, όλοι οι φορείς και υπηρεσίες στις οποίες απασχολούνται, θα πρέπει να αναπτύξουν ένα αποτελεσματικό δίκτυο επικοινωνίας μεταξύ πολιτείας και ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, καθώς επίσης και να στελεχώσουν τις υποδομές με όλα τα απαραίτητα μέσα (μέτρα υγιεινής, απολυμαντικά, κ.λπ.) για αντιμετώπιση των επιπτώσεων της νόσου Covid-19. Με τον τρόπο αυτό, τα άτομα θα αποκτήσουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την κρισιμότητα της κατάστασης που οφείλεται στην πανδημία (Redondo-Sama et al. 2020).

Σημειώνεται ότι, σε εθνικό επίπεδο, δεν έχει διεξαχθεί αντίστοιχη μελέτη, ωστόσο το ζήτημα της ελλιπής επικοινωνίας και οργάνωσης των χώρων προς αυτήν την κατεύθυνση, μπορεί να θεωρηθεί καθολικό μιας και απασχολεί πάρα πολλά κράτη.

Προβλήματα που σχετίζονται με την έλλειψη πόρων και μέσων

Πέρα από προβλήματα στον τρόπο οργάνωσης των υπηρεσιών στον τομέα της δικαιοσύνης, η άρτια εκτέλεση των καθηκόντων των κοινωνικών λειτουργών μπορεί να επηρεάζεται και από προβλήματα που σχετίζονται με την ανεπάρκεια σε πόρους και μέσα. Στις υπηρεσίες ανηλικών και υπηρεσίες επιμελητών κοινωνικής αρωγής, οι κοινωνικοί λειτουργοί αντιμετωπίζουν ζητήματα όπως, η έλλειψη χώρων για τις ατομικές συναντήσεις, η ανεπαρκής κάλυψη των υποδομών με γραφική ύλη και υλικά καθαριότητας, καθώς επίσης και η αδυναμία κάλυψης δαπανών μετακίνησης των κοινωνικών λειτουργών, οι οποίες είναι απαραίτητες δεδομένης της μεγάλης γεωγραφικής τους εμβέλειας (Αναγνωστάκη, 2016).

Επιπλέον, η συρρίκνωση των υποστηρικτικών δικτύων και κοινωνικών υποδομών, καθώς και η έλλειψη προγραμμάτων που απευθύνονται σε ομάδες πληθυσμού με ειδικές ανάγκες (π.χ. εξαρτημένοι, ψυχικά ασθενείς, αποφυλακισμένοι, κ.λπ.), επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη λειτουργία των εν λόγω υπηρεσιών (Κουλούρης, 2016).

Επιπρόσθετα, στις περιπτώσεις φυλακών και καταστημάτων κράτησης, οι κοινωνικοί λειτουργοί αναλαμβάνουν το σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων επανένταξης των αποφυλακισμένων στην κοινωνία, κινητοποίησης κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής τους, απεξάρτησης, κ.λπ. Ένα από τα προβλήματα που μπορεί να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος είναι η έλλειψη εξοπλισμού για την εντατική προετοιμασία των ατόμων να ενταχθούν ομαλά και άμεσα στο κοινωνικό σύνολο (Μηλιώνη, 2016).

Στην προκειμένη περίπτωση, οι κοινωνικοί λειτουργοί σχεδιάζουν προγράμματα με στόχο την κάλυψη βασικών αναγκών του ατόμου μόλις αποφυλακιστεί (οικονομική βοήθεια, σίτιση, κ.λπ.), ενώ έχουν έναν υποστηρικτικό

ρόλο προκειμένου τα άτομα να αλλάξουν συμπεριφορά και στάσεις. Ωστόσο, η υποστελέχωση των φυλακών έχει ως αποτέλεσμα η επιτυχής υλοποίηση των προγραμμάτων παρέμβασης να προϋποθέτει την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Γενικότερα, έχει παρατηρηθεί αδυναμία διασύνδεσης των φυλακισμένων με ηλεκτρονικές υπηρεσίες στα καταστήματα κράτησης, γεγονός που αναδεικνύει επιπλέον προβλήματα στην άσκηση του έργου του κοινωνικού λειτουργού σε φυλακές, ξενώνες αποφυλακισμένων, κ.λπ. (Μηλιώνη, 2016).

Γενικότερα, η έλλειψη των υποδομών και του πλαισίου κοινωνικής πολιτικής σε κρατικό επίπεδο οδήγησε τους δήμους στην Ελλάδα να προσπαθήσουν να αντιμετωπίσουν τα κενά και τις ελλείψεις που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα της οικονομικής ύφεσης. Τα πρώτα δεδομένα γι' αυτές τις προσπάθειες δείχνουν ότι οι δήμοι δεν κατάφεραν να αντιμετωπίσουν με αποτελεσματικότητα τα κοινωνικά προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί κυρίως λόγω της έλλειψης πόρων και της ελλιπούς χρηματοδότησης, παράγοντες που επηρέασαν την ποσότητα, την ποιότητα αλλά και την οργάνωση των δημοτικών κοινωνικών υπηρεσιών (Pentaraki, 2017; Χάρδας & Σκαμνάκης, 2016).

Προβλήματα που σχετίζονται με την εκπαίδευσή τους

Η άσκηση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού προϋποθέτει την ολοκλήρωση ενός προγράμματος σπουδών, μέσα από το οποίο ο πτυχιούχος έχει αποκτήσει τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες ώστε:

- Να μπορεί να ασχοληθεί με ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών προβλημάτων, όπως η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η ανεργία, η ψυχική ασθένεια, η τοξικοεξάρτηση, η ενδοοικογενειακή βία, η παραβατικότητα, οι διακρίσεις και ο ρατσισμός.
- Να είναι σε θέση να εφαρμόσει τη γνώση του σε διαφορετικά πεδία δράσης, όπως σε φορείς παιδικής προστασίας και προστασίας της οικογένειας, σε υπηρεσίες υγείας, σχολεία, υπηρεσίες δικαιοσύνης, κ.λπ.

- Να παρέχει υπηρεσίες σε διάφορες ομάδες εξυπηρετούμενων, όπως παιδιά, γονείς, ηλικιωμένους, αναπήρους, εξαρτημένους από ουσίες, φυλακισμένους, μετανάστες, κ.λπ. (Παπαδακάκη, 2015).

Ανεξάρτητα από την υπηρεσία στην οποία απασχολούνται, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, ενώ παράλληλα θα πρέπει να προάγουν την ισότητα και το σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Τόσο σε υπηρεσίες δικαστηρίων και φυλακές, όσο και σε υπηρεσίες ανηλίκων και επιμελητών κοινωνικής αρωγής, οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι απαραίτητο να διαθέτουν επικοινωνιακές δεξιότητες, να μπορούν να συνεργάζονται τόσο με το ίδιο το άτομο, όσο και με φορείς και υπηρεσίες, με στόχο την εκτίμηση του κινδύνου, των αναγκών του ατόμου, την εποπτεία, καθώς και την υλοποίηση προγραμμάτων παρέμβασης (Παπαδακάκη, 2015).

Το ζήτημα της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών στους τομείς της δικαιοσύνης έχει αναδειχθεί ως ένα πρόβλημα που μπορεί να επηρεάσει όχι μόνο την αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων τους, αλλά και την ασφάλεια των ίδιων των ατόμων που εξυπηρετούν (π.χ. κρατούμενους). Σύμφωνα με τον Βαρβατάκο (2016), οι κοινωνικοί λειτουργοί χρήζουν απόκτησης επικοινωνιακών και διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, ενώ όπως αναφέρει η Αναγνωστάκη (2016), μια από τις σημαντικότερες αδυναμίες των κοινωνικών λειτουργών σε υπηρεσίες επιμελητών κοινωνικής αρωγής και επιμελητών ανηλίκων, είναι η έλλειψη επιμόρφωσης του ανθρώπινου δυναμικού που τις απαρτίζουν. Σε κάθε περίπτωση, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να διαθέτουν το κατάλληλο υπόβαθρο ώστε να συμμετέχουν ενεργά και αποτελεσματικά σε κάθε διεπιστημονική ομάδα, προάγοντας τη συνεργασία και φροντίδα των ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη δικαιοσύνη (Παπαδακάκη, 2015).

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι, σε μεγάλο βαθμό, οι κοινωνικές υπηρεσίες στελεχώνονται από μικρό αριθμό καταρτισμένων επαγγελματιών, αναδεικνύοντας περισσότερο τη δυσκολία στην αποτελεσματικότερη παροχή υπηρεσιών λόγω της ελλιπούς κατάρτισης (Παπαδάκη, 2015).

Ένα ακόμη φαινόμενο που έχει αναδειχθεί και σχετίζεται με τις ανάγκες εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται σε φορείς και υπηρεσίες δικαιοσύνης είναι, η ψυχιατροδικαστική ειδίκευση. Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης έχει παρατηρηθεί εδώ και τουλάχιστον 3 δεκαετίες, όπου πολλοί κατηγορούμενοι

προσέρχονταν στα δικαστήρια εξαιτίας των πράξεών τους που οφείλονταν σε ψυχοκοινωνικά συμπτώματα (Μαρτινάκη και συν. 2018).

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρεται η αύξηση της εγκληματικής συμπεριφοράς ατόμων με διαταραχές της ψυχικής υγείας, οι οποίοι επέστρεφαν στην κοινότητα χωρίς να λαμβάνουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις, οι παραβάτες που φυλακίζονται δεν σημαίνει ότι σωφρονίζονται με τις πράξεις τους, γεγονός που μπορεί να ενισχύει τις αντικοινωνικές όψεις του χαρακτήρα τους, τις παραβατικές προθέσεις του και την πιθανότητα να ξαναβρεθούν κατηγορούμενοι σε κάποιο δικαστήριο στο μέλλον (Μαρτινάκη και συν. 2018).

Προς αυτήν την κατεύθυνση, οι ψυχιατροδικαστικοί κοινωνικοί λειτουργοί έχουν ως στόχο τη διαμόρφωση, σχεδιασμό, υλοποίηση και αξιολόγηση της φροντίδας και θεραπείας των ατόμων που εμπλέκονται στην ποινική δικαιοσύνη, προκειμένου να επιτευχθεί ισορροπία και ψυχική υγεία στη ζωή τους, καθώς και ασφάλεια των πολιτών. Για το λόγο αυτό, απαιτούνται γνώσεις κοινωνικής εργασίας, του νομικού πλαισίου, δεξιότητες διαχείρισης των ατόμων, αλλά και δεξιότητες φροντίδας των ατόμων και δημιουργίας ενός φάσματος ικανοτήτων για τους ίδιους, ώστε να μπορούν να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία, μόλις επιστέψουν σε αυτήν (Μαρτινάκη και συν. 2018).

Στην Ελλάδα, έχει διαπιστωθεί έλλειψη ως προς την εξειδίκευση των κοινωνικών λειτουργών να παρευρεθούν σε δικαστικές αίθουσες με ψυχιατροδικαστικές πληθυσμιακές ομάδες. Μάλιστα, όπως αναφέρεται, πολλοί δικαστές διαμαρτύρονται ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι ανεπαρκείς μάρτυρες και ότι η περιορισμένη επάρκειά τους στο δικαστήριο επηρεάζει αρνητικά τις αποφάσεις που αφορούν στις υποθέσεις τις οποίες διαχειρίζονται (Μαρτινάκη και συν. 2018).

Σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης (burnout)

Το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης (Burnout) ορίζεται ως: «η απώλεια ενδιαφέροντος για τους ανθρώπους με τους οποίους κάποιος εργάζεται, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής εξάντλησης και χαρακτηρίζεται από

συναισθηματική εξάντληση όπου ο επαγγελματίας δεν έχει πλέον καθόλου θετικά αισθήματα συμπάθειας ή σεβασμού για τους πελάτες ή ασθενείς» (Αμαραντίδου & Κουστέλιος, 2009). Ο όρος του burnout χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1974, με σκοπό να περιγράψει την εξουθένωση που βίωναν εργαζόμενοι σε δομές υπηρεσίες ψυχικής υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες. Το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης έχει διαπιστωθεί ότι συνδέεται θετικά με επαγγέλματα όπου υπάρχει στενή επαφή του εργαζόμενου με άτομα που χρειάζονται βοήθεια και φροντίδα (Θεοφίλου, 2009).

Το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης προσδιορίζεται μέσα από 3 βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι τα εξής:

1. Ο επαγγελματίας παύει να έχει θετικά συναισθήματα για τα άτομα που έχουν ανάγκη τη βοήθειά του.
2. Μειώνεται η εργασιακή ικανοποίηση και απόδοση του επαγγελματία.
3. Το άτομο δημιουργεί μια αρνητική εικόνα για τον εαυτό του (Διλιντάς, 2010).

Για την ερμηνεία του συνδρόμου και τα στάδια εξέλιξης της επαγγελματικής εξουθένωσης, έχουν αναπτυχθεί διάφορα μοντέλα σε επιστημονικό επίπεδο, όπως χαρακτηριστικά είναι το διαδραστικό μοντέλο του Cherniss (1980), το μοντέλο των τριών διαστάσεων των Maslach και Jackson (1982) και το μοντέλο των Pines και Aragon (1988). Γενικότερα, σε όλα τα θεωρητικά μοντέλα, η επαγγελματική εξουθένωση περιγράφεται μέσα από μια σειρά σταδίων, όπως είναι το στάδιο του εργασιακού στρες, το στάδιο της εξάντλησης και το στάδιο της αμυντικής κατάληξης όπου μεταβάλλεται η συμπεριφορά του ατόμου και παρατηρείται μια απάθεια προς την εργασία (Θεοφίλου, 2009).

Οι βασικές συνιστώσες του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης είναι, η συναισθηματική εξάντληση, η αποπροσωποποίηση και η μειωμένη αίσθηση της προσωπικής επίτευξης. Η συναισθηματική εξάντληση αποτελεί την κυριότερη διάσταση του burnout, μιας και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το εργασιακό άγχος που βιώνει ένας επαγγελματίας. Οι στρεσογόνοι παράγοντες σε ένα εργασιακό περιβάλλον έχουν άμεσο αντίκτυπο στην συναισθηματική κατάσταση του ατόμου. Σε αρκετές περιπτώσεις το άτομο αισθάνεται ότι έχει επενδύσει συναισθηματικά στην εργασία του περισσότερο από ότι χρειάζεται, ή ότι δεν διαθέτει την απαιτούμενη ενέργεια για την παροχή φροντίδας προς άλλους (Knudsen et al. 2008).

Η αποπροσωποποίηση είναι στην ουσία το αποτέλεσμα της συναισθηματικής εξάντλησης και χαρακτηρίζεται από την αποστασιοποίηση ενός επαγγελματία από συνεργάτες και πελάτες. Όσον αφορά την τρίτη διάσταση, η έλλειψη προσωπικών επιτευγμάτων σχετίζεται με τη μείωση της απόδοσης και της ικανοποίησης από την εργασία και την ανάπτυξη συναισθημάτων αποτυχίας από το ίδιο το άτομο (Διλιντάς, 2010).

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης, μπορεί να είναι είτε ατομικοί παράγοντες, είτε περιβαλλοντικοί. Στην πρώτη περίπτωση, οι προσδοκίες του ίδιου του επαγγελματία, ο τρόπος που αντιλαμβάνεται τις συνθήκες εργασίας και τα κίνητρα, αποτελούν παράγοντες που μπορεί να προκαλέσουν εργασιακό στρες και συναισθηματική εξάντληση. Όσον αφορά τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, σε αυτούς περιλαμβάνονται οι συνθήκες εργασίας, ο τρόπος οργάνωσης των υπηρεσιών, οι συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας, οι εργασιακές σχέσεις, η επάρκεια των υποδομών και του εξοπλισμού, το ωράριο εργασίας, οι πολλές μετακινήσεις στα πλαίσια της άσκησης των καθηκόντων και το περιεχόμενο της εργασίας (Κουτελέκος & Πολυκανδριώτη, 2007).

Το burnout αποτελεί ένα φαινόμενο αρκετά συχνό σε επαγγέλματα όπως οι εκπαιδευτικοί, οι αστυνομικοί, οι επαγγελματίες υγείας και επαγγελματίες κοινωνικών επιστημών (Αλεξιάς, και συν. 2010). Οι κοινωνικοί λειτουργοί, σε οποιαδήποτε υπηρεσία απασχολούνται, συνήθως εργάζονται σε συνθήκες που προκαλούν στρες και εξουθένωση. Αρκετοί παράγοντες μπορεί να εμποδίσουν το καθημερινό έργο τους, όπως χαρακτηριστικά είναι, η έλλειψη των μέτρων υγιεινής (π.χ. σε φυλακές), η ανυπαρξία των πόρων, οι υποστελεχωμένες υπηρεσίες, η απουσία πρωτοκόλλων για την άσκηση των καθηκόντων τους, η ελλιπής οργάνωση της εξ αποστάσεως εργασίας, καθώς και η απουσία της συμβουλευτικής εποπτείας στο έργο τους. Οι επιπτώσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης μπορεί να έχουν σωματικό και ψυχικό αντίκτυπο, ή ακόμη και να σχετίζονται με την εργασιακή συμπεριφορά και τις διαπροσωπικές σχέσεις (Παπούλη, 2020).

Πρωτίστως, το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης μπορεί να προκαλέσει διαταραχές στην ψυχική ή/και σωματική υγεία των κοινωνικών λειτουργών, όπως για παράδειγμα, συναισθήματα κατάθλιψης, αυξημένης ευαισθησίας

σε άτομα (π.χ. φυλακισμένους), ευερεθιστότητα, υπερένταση, μυοσκελετικά προβλήματα, ημικρανίες, κ.λπ. Επιπρόσθετα, το burnout μπορεί να έχει αρνητική επίδραση στις διαπροσωπικές σχέσεις των κοινωνικών λειτουργών, παρουσιάζοντας μειωμένη επικοινωνία, απουσία διάθεσης για συνεργασία με άλλους φορείς και υπηρεσίες δικαιοσύνης, αλλά και συνεργασίας με τα άτομα που χρήζουν φροντίδας. Τέλος, φαινόμενα όπως η επιθυμία τους να αλλάξουν θέση εργασίας, επάγγελμα, ή ακόμη και οι συχνές απουσίες από την εργασία, συνδέονται με τις αρνητικές επιπτώσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης στην εργασιακή συμπεριφορά των κοινωνικών λειτουργών (Δούκα, 2003).

Κοινωνικές και ψυχολογικές δυσκολίες

Πέρα από προβλήματα που σχετίζονται με τον τρόπο οργάνωσης των υπηρεσιών δικαιοσύνης και την εκπαίδευση που χρειάζεται, οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται στις συγκεκριμένες υπηρεσίες αντιμετωπίζουν εξίσου κοινωνικές και ψυχολογικές δυσκολίες. Αρχικά, το αντικείμενο εργασίας των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες δικαιοσύνης, μπορεί να επηρεάσει τις κοινωνικές τους σχέσεις. Η αλληλεπίδραση των κοινωνικών λειτουργών με άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη δικαιοσύνη, μπορεί να δημιουργήσει αρνητικά συναισθήματα για τους ίδιους (Δημητρούλη & Ρηγούτσου, 2017).

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, σε καταστήματα κράτησης και σε υπηρεσίες όπως οι υπηρεσίες ανηλίκων, είναι πιθανό να παρατηρηθεί μια συναισθηματική επιφόρτιση του κοινωνικού λειτουργού. Συνήθως, για τους κρατούμενους ή τα ανήλικα παιδιά, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να αποτελέσει ένα γονεϊκό πρότυπο για τα άτομα, ο οποίος μάλιστα αποτελεί ένα από τα άτομα που διατηρούν την επαφή τους με τον κόσμο εκτός της φυλακής. Σε αυτές τις περιπτώσεις, υπάρχει αυξημένη πιθανότητα ο κοινωνικός λειτουργός να δημιουργήσει δεσμούς με τα άτομα που παρέχει φροντίδα, γεγονός βέβαιο που μπορεί να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις στην συναισθηματική του κατάσταση και ψυχική υγεία (Δημητρούλη & Ρηγούτσου, 2017).

Για τον λόγο αυτό, προτείνεται, οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε τομείς της δικαιοσύνης, να είναι σε θέση να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους,

να δημιουργούν οριοθετημένες σχέσεις με τους εξυπηρετούμενους και να είναι προσεκτικοί στον τρόπο επικοινωνίας μαζί τους (Δημητρούλη & Ρηγούτσου, 2017).

Η συναισθηματική επιβάρυνση των επαγγελματιών, αυξάνουν την πιθανότητα εμφάνισης διαταραχών σε κοινωνικό επίπεδο. Παραδείγματα κοινωνικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στον τομέα της δικαιοσύνης είναι, η κοινωνική απόσυρση, οι περιορισμένες κοινωνικές σχέσεις, ενώ το φαινόμενο της μεταφοράς εργασιακών προβλημάτων και περιστατικών προς την οικογένεια, θεωρείται πιο έντονο (Δημητριάδου, 2015).

Κεφάλαιο 3

Ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης

Ανάγκες σε ατομικό και συναισθηματικό επίπεδο

Προκειμένου ένας κοινωνικός λειτουργός να παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες φροντίδας προς τα άτομα που εμπλέκονται με τη δικαιοσύνη, θα πρέπει να έχει καλύψει τις ανάγκες του σε ατομικό και συναισθηματικό επίπεδο. Σε ατομικό επίπεδο, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να διαθέτει τις απαιτούμενες επικοινωνιακές δεξιότητες, ώστε να συνεργαστεί όχι μόνο με τα άτομα, αλλά και με άλλες υπηρεσίες και φορείς (π.χ. δικαστήρια), καθώς επίσης και να αναπτύσσει σχέσεις που θα στηρίζονται στην ειλικρίνεια (Kelly & Clark, 2010). Παράλληλα, θα πρέπει να έχει υιοθετήσει στάσεις για την προαγωγή της ισότητας, σεβασμού του εξυπηρετούμενου, ευγένειας και εμπιστευτικότητας των ατόμων που λαμβάνουν βοήθεια, όπως καθορίζονται από τον κώδικα δεοντολογίας των κοινωνικών λειτουργών (Ειδική Αγωγή & Εκπαίδευση/Θεραπεία – Αποκατάσταση, 2014).

Η απόδοση στην εργασία του κοινωνικού λειτουργού, όπως συμβαίνει με τα περισσότερα επαγγέλματα εντάσεως εργασίας, καθορίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την κάλυψη των ατομικών του αναγκών και την επίτευξη των προσωπικών του προσδοκιών. Παράγοντες όπως το επίπεδο της αμοιβής, ο φόρτος εργασίας, η εργασιακή ρουτίνα, η ύπαρξη κατάλληλων συνθηκών εργασίας και οι σχέσεις με τους συναδέλφους, μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά την οργανωσιακή δέσμευση που αισθάνεται ένας κοινωνικός λειτουργός στον τομέα της δικαιοσύνης. Οι εν λόγω παράγοντες αποτελούν στην ουσία τις ατομικές ανάγκες τους για την επίτευξη όσο το δυνατόν υψηλότερης απόδοσης και καλύτερης εργασιακής συμπεριφοράς (Δημητρούλη & Ρηγούτσου, 2017).

Όσον αφορά το συναισθηματικό επίπεδο των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται σε υπηρεσίες δικαιοσύνης, αυτό μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά κατά

την άσκηση των καθηκόντων τους. Όπως ήδη αναφέρθηκε, σε αρκετές περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στις φυλακές, τα άτομα μπορεί να αναπτύξουν συναισθηματικούς δεσμούς με τους κοινωνικούς λειτουργούς, μιας και είναι τα άτομα που τους παρέχουν φροντίδα και τους κρατούν σε επαφή με την κοινωνία (Δημητρούλη & Ρηγούτσου, 2017).

Αυτό βέβαια μπορεί να επηρεάσει την ψυχική υγεία των επαγγελματιών, προκαλώντας συναισθήματα θλίψης, λύπης και ταύτισης μαζί τους. Κατ' επέκταση, υπάρχει αυξημένος κίνδυνος εμφάνισης συναισθηματικής εξάντλησης, εργασιακού στρες και εν τέλει επαγγελματικής εξουθένωσης. Θεωρείται λοιπόν σκόπιμο, οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε υπηρεσίες δικαιοσύνης να φέρουν τις απαραίτητες δεξιότητες ώστε να οριοθετούν τις σχέσεις τους με τους εξυπηρετούμενους και εν τέλει να καλύπτουν τις συναισθηματικές τους ανάγκες προτού έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην εργασιακή τους συμπεριφορά (Δημητρούλη & Ρηγούτσου, 2017).

Ανάγκες εκπαίδευσης και κατάρτισης

Ένας από τους σημαντικότερους τομείς που αναδεικνύονται συνεχώς ανάγκες για τους κοινωνικούς λειτουργούς στον τομέα της δικαιοσύνης, είναι αυτός της εκπαίδευσης. Πρώτα απ' όλα, είναι σημαντικό οι κοινωνικοί λειτουργοί να είναι πάντοτε ενημερωμένοι σε αλλαγές που συμβαίνουν στο θεσμικό πλαίσιο και τον τρόπο λειτουργίας των υπηρεσιών δικαιοσύνης (Young, 2015).

Οι συνεχείς εξελίξεις στο κοινωνικό και τεχνολογικό περιβάλλον (αύξηση χρήσης των ΤΠΕ), η συμμετοχή τους σε διάφορα προγράμματα και παρεμβάσεις, αλλά και ο κώδικας δεοντολογίας κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, συντελούν στη δημιουργία αναγκών επιμόρφωσης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αναγκαιότητα επιμόρφωσης για την απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων, μιας και η συνεργασία με άλλους φορείς αλλά και σε αρκετές περιπτώσεις η επικοινωνία με τα άτομα, προϋποθέτει τη χρήση ψηφιακών μέσων (Αλοσκόφης, 2016).

Συγκριτικά με το παρελθόν, σήμερα η ανάγκη για την παροχή ψηφιακών υπηρεσιών φροντίδας από τους κοινωνικούς λειτουργούς είναι πιο επιτακτική. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να διαθέτουν γνώσεις και δεξιότητες για την αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων και την ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στις καθημερινές τους ασχολίες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, σε σχέση με άλλες χώρες, οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται στην Ελλάδα, δε διαθέτουν τις απαιτούμενες ψηφιακές δεξιότητες ώστε να καλύψουν τις ανάγκες των ατόμων που χρήζουν φροντίδας (Παπούλη, 2020).

Επιπλέον, οι κοινωνικοί λειτουργοί αποτελούν μέλη σε συμβούλια εργασίας των κρατούμενων και συμβούλια φυλακής και ως εκ' τούτου συνεχώς προκύπτουν ανάγκες επιμόρφωσης και επικαιροποίησης των γνώσεων, αλλά και υιοθέτησης στάσεων που θα προάγουν την ισότητα και διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων (Αλοσκόφης, 2016).

Επίσης, σε υπηρεσίες όπως τα καταστήματα κράτησης και οι επιμελητές ανηλίκων και κοινωνικής αρωγής, οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν ιδιαίτερα ενεργό ρόλο στο σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων παρέμβασης. Ενδεικτικά αναφέρονται, προγράμματα για την προετοιμασία της αποφυλάκισης στα οποία ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να έχει τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες ώστε να βοηθήσει τον κρατούμενο στην ταχύτερη και ομαλή ένταξή του στην κοινωνία (Αλοσκόφης, 2016).

Τέλος, σε περιπτώσεις όπου οι κοινωνικοί λειτουργοί ασκούν καθήκοντα σε εγκληματολογικές υπηρεσίες, θα πρέπει να διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις σε ζητήματα ποινικής δικαιοσύνης, ενδοοικογενειακής βίας, ηθικής, συστημάτων δικαιοσύνης ανηλίκων, ψυχικών ασθενειών και εγκληματολογίας. Παράλληλα, θα πρέπει να μπορούν να αξιολογήσουν προγράμματα παρέμβασης και να προσφέρουν στην έρευνα των κοινωνικών επιστημών. Σε αρκετές περιπτώσεις, η άσκηση επιπρόσθετων καθηκόντων από τους κοινωνικούς λειτουργούς μπορεί να θέτει ως απαραίτητη την απόκτηση εξειδικευμένων γνώσεων, μέσω της παρακολούθησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών (National Organization of Social Work, 2020).

Κεφάλαιο 4

Υπηρεσίες για υποστήριξη αναγκών των κοινωνικών λειτουργών

Η περίπτωση της Ελλάδας

Οι υπηρεσίες για την υποστήριξη των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών, εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλάνο για την προαγωγή της ευημερίας και κοινωνικής προστασίας. Υπό αυτό το πρίσμα, η κάλυψη των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών συσχετίζεται με την κοινωνική πολιτική. Συνοπτικά αναφέρεται ότι, η κοινωνική πολιτική αποτελεί μια οργανωμένη παρέμβαση του κράτους ή του εκάστοτε φορέα άσκησης εξουσίας, η οποία στοχεύει στην εξασφάλιση κοινωνικής συνοχής και ευημερίας. Για να μπορέσει να συμβεί κάτι τέτοιο, η κοινωνική πολιτική συνδέεται με την κοινωνική αλλαγή και την αναγνώριση και κάλυψη των αναγκών τόσο σε ατομικό όσο και συλλογικό επίπεδο (Ντούνης, 2011).

Οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν σε διάφορους τομείς τις τελευταίες δεκαετίες (π.χ. σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό επίπεδο), έχουν δημιουργήσει νέες διαστάσεις στην κοινωνική πολιτική, με απώτερο σκοπό τη θέσπιση ενός σύγχρονου κοινωνικού κράτους, το οποίο θα λειτουργεί με όρους ευημερίας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση και οι καινοτόμες στρατηγικές αποτελούν βασικές διαστάσεις της σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής, γεγονός βέβαια που αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στον ανθρώπινο παράγοντα. Προς αυτήν την κατεύθυνση, είναι απαραίτητη η προσαρμογή του ανθρώπινου κεφαλαίου των πτυχών της κοινωνικής πολιτικής, μέσα από την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την κάλυψη σύγχρονων αναγκών, την εκπαίδευση και την κατάρτιση (Κουραχάνης, 2015).

Μέρος της κοινωνικής πολιτικής αποτελούν και οι κοινωνικοί λειτουργοί, με αποτέλεσμα, η επίτευξη υψηλότερων επιπέδων ευημερίας, να συσχετίζεται με την κάλυψη των αναγκών τους σε διάφορα επίπεδα, όπως για παράδειγμα οι ανάγκες

επιμόρφωσης, η εκπαίδευση, η διαχείριση του άγχους και της επαγγελματικής εξουθένωσης (Δημητρούλη & Ρηγούτσου, 2017).

Οι ανάγκες σε επίπεδο κατάρτισης, απόκτησης δεξιοτήτων, αλλά και διαχείρισης του άγχους και της επαγγελματικής εξουθένωσης, καλύπτονται μέσα από προγράμματα επιμόρφωσης. Τα εν λόγω προγράμματα μπορεί να πραγματοποιούνται είτε από δημόσιους, είτε από ιδιωτικούς φορείς. Το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ) και ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδος (ΣΚΛΕ), αποτελούν τους κυριότερους φορείς για την υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης προς τους κοινωνικούς λειτουργούς. Τα προγράμματα που παρέχουν είναι πιστοποιημένα και έχουν ως στόχο την αποτελεσματικότερη κοινωνική πολιτική (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης, 2022).

Το ΕΚΔΔΑ μέσω του Ινστιτούτου Επιμόρφωσης διοργανώνει καθ' όλη τη διάρκεια του έτους προγράμματα για στελέχη της δημόσιας διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης. Σημειώνεται ότι, τα προγράμματα που σχεδιάζονται από το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης προκύπτουν ύστερα από αναγνώριση των εκπαιδευτικών αναγκών του ανθρώπινου δυναμικού των φορέων και υπηρεσιών, γεγονός που αποδίδει μεγαλύτερη σημασία στην έγκαιρη και αποτελεσματική καταγραφή των αναγκών των κοινωνικών λειτουργικών από ανώτερα στελέχη της διοίκησης. Ενδεικτικά αναφέρονται τα επιμορφωτικά προγράμματα «διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού στις υπηρεσίες υγείας», «αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας» και «οργάνωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης» (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης, 2022). Γενικότερα, τα επιμορφωτικά προγράμματα, έχουν σχεδιαστεί με επιμέρους στόχους, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται:

- Η επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται σε υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, σε ζητήματα οργάνωσης, διοίκησης και λειτουργίας των υπηρεσιών.
- Η δημιουργία μιας κουλτούρας για την εφαρμογή των απαιτούμενων εργαλείων για την αποτελεσματικότερη συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ του ανθρώπινου δυναμικού, έτσι ώστε να περιοριστούν τα προβλήματα συγκρούσεων στις υπηρεσίες.

- Η απόκτηση γνώσεων και ανάπτυξη δεξιοτήτων για την εφαρμογή σύγχρονων εργαλείων και πρακτικών στον τρόπο άσκησης των καθηκόντων τους, αλλά και την αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων και προβλημάτων που έχουν ως επίκεντρο τον ανθρώπινο παράγοντα.
- Η ενδυνάμωση και αύξηση της ικανοποίησης του ίδιου του ατόμου (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης, 2022).

Ο ΣΚΛΕ υλοποιεί επίσης προγράμματα επιμόρφωσης για τους κοινωνικούς λειτουργούς που απασχολούνται σε διάφορες υπηρεσίες, με στόχο την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων σε θέματα που αφορούν το θεσμοθετημένο ρόλο τους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σε κοινωνικούς λειτουργούς που απασχολούνται στη δικαιοσύνη, διοργανώνονται σεμινάρια για τις πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις που θα πρέπει να ακολουθούν, για τα δικαιώματα και την ισότητα του ανθρώπου, για την εκπαίδευση τους σε ζητήματα εκπροσώπησης παιδιών στο δικαστήριο, κ.λπ. (Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος, 2019).

Ένας ακόμη φορέας που πραγματοποιεί επιμορφωτικά προγράμματα για τους κοινωνικούς λειτουργούς είναι το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Σημειώνεται ωστόσο ότι, ο σχεδιασμός και υλοποίηση των προγραμμάτων, γίνεται σε συνεργασία με το ΕΚΔΔΑ. Στα πλαίσια των προγραμμάτων επιμόρφωσης, παρέχονται δράσεις τηλεκατάρτισης και σεμινάρια προς τους κοινωνικούς λειτουργούς που απασχολούνται σε διάφορες υπηρεσίες, όπως τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας και οι Περιφέρειες. Στόχος των προγραμμάτων είναι η ενημέρωση και εξειδίκευση των επαγγελματιών, ώστε να είναι έτοιμοι να διαχειριστούν ζητήματα και υποθέσεις που δημιουργούνται στο εργασιακό περιβάλλον, αλλά και να εποπτεύουν την εξέλιξη διάφορων διαδικασιών (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, 2021).

Πέρα από το ΕΚΔΔΑ και το ΣΚΛΕ, επιμορφωτικά σεμινάρια πραγματοποιούνται και από άλλους φορείς, όπως χαρακτηριστικά είναι ο φορέας ψυχικής υγείας ΚΣΔΕΟ (Κοινωνικές Συνεταιριστικές Δραστηριότητες Ευπαθών Ομάδων), ή διάφοροι ιδιωτικοί φορείς (π.χ. σεμινάρια επιμόρφωσης από την Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων) (Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία, 2018).

Αναφορικά με τον φορέα ΚΣΔΕΟ, διοργανώνει σε τακτά χρονικά διαστήματα, προγράμματα ενδοϋπηρεσιακής εκπαίδευσης για προσωπικό και στελέχη του ίδιου του φορέα, αλλά και για κοινωνικούς λειτουργούς και κοινωνικούς επιστήμονες που

απασχολούνται σε άλλες δομές – υπηρεσίες. Γενικότερα, τα προγράμματα του ΚΣΔΕΟ απευθύνονται σε τελειόφοιτους, επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, νέους επαγγελματίες, ή ακόμη και άνεργους απόφοιτους της κοινωνικής εργασίας. Στα πλαίσια των προγραμμάτων επιμόρφωσης επιδιώκεται η βελτίωση των δεξιοτήτων των συμμετεχόντων (γραφτή και προφορική επικοινωνία, λήψη κοινωνικού ιστορικού και συνέντευξης, κ.λπ.), η απόκτηση νέων γνώσεων, η αποτελεσματικότερη συνεργασία με τους συναδέλφους, η απόκτηση δεξιοτήτων για τη συνεργασία με επαγγελματίες άλλων ειδικοτήτων, αλλά και η ικανότητα αλληλεπίδρασης για τη δημιουργία διεπιστημονικών ομάδων. Ένα από τα κύρια σημεία των προγραμμάτων είναι ότι παρέχεται τόσο θεωρητική εκπαίδευση, όσο και πρακτική άσκηση. Παράλληλα, παρέχεται ομαδική εποπτεία των συμμετεχόντων ώστε να υπάρχει η απαιτούμενη υποστήριξη, καθοδήγηση και ανατροφοδότηση (Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία, 2018). Οι ενότητες που περιλαμβάνονται στα προγράμματα επιμόρφωσης ενδεικτικά είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Ο πολυδιάστατος ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στα πλαίσια εργασίας
- ✓ Δικτύωση και κοινωνική δράση
- ✓ Παιδική προστασία
- ✓ Οργάνωση του επαγγελματικού χώρου
- ✓ Λειτουργία ομάδας και επικοινωνία στον εργασιακό χώρο
- ✓ Διαχείριση συγκρούσεων στην ομάδα
- ✓ Διαχείριση εργασιακού άγχους
- ✓ Συμβουλευτική υποστήριξη (Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία, 2021)

Τέλος, στα πλαίσια της παρούσας πτυχιακής εργασίας, αναφέρεται η Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων, η οποία σε συνεργασία με άλλους φορείς, όπως για παράδειγμα η Αναπτυξιακή Εταιρεία Μείζονος Αστικής Θεσσαλονίκης, διοργανώνει σεμινάρια προς κοινωνικούς λειτουργικούς με διάφορα θέματα. Περιληπτικά αναφέρονται, τα σεμινάρια για την ελληνική και διεθνή νομοθεσία για τη δικαιοσύνη των παιδιών, η προαγωγή των καινοτόμων εργαλείων ενίσχυσης της κοινοτικής παρέμβασης για την προστασία του παιδιού και την αποτροπή της ιδυματοποίησης, καθώς και η κοινωνική εργασία σε ιδρύματα με στόχο την προάσπιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων (Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία, 2022).

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι, τα προγράμματα επιμόρφωσης δεν αποσκοπούν μόνο στην εξέλιξη των συμμετεχόντων σε γνωστικό επίπεδο και την βελτίωση της απόδοσής τους, αλλά και στην επίτευξη ενός υψηλότερου επιπέδου ικανοποίησης, γεγονός που συσχετίζεται σημαντικά με τη διαχείριση της επαγγελματικής εξουθένωσης (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης, 2022).

Στο σημείο αυτό, θεωρείται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μια σύντομη αναφορά στο ζήτημα της εποπτείας των κοινωνικών λειτουργών. Η εποπτεία αποτελεί μια διαδικασία που έχει ως στόχο την ενδυνάμωση του εποπτευόμενου και επιτυγχάνεται μέσα από τη μεταξύ τους συνεργασία (εποπτεύων και εποπτευόμενο). Πρόκειται για μια πολύπλοκη διεργασία, μιας και στην ουσία ο εποπτεύων αποτελεί και τον μέντορα, δηλαδή το άτομο που καθοδηγεί τον κοινωνικό λειτουργό.

Η εποπτεία μπορεί να επιτευχθεί είτε σε ατομικό, ομαδικό επίπεδο, είτε σε επίπεδο δομής. Στην πρώτη περίπτωση, στόχος είναι η εκπαιδευτική εποπτεία και ανάπτυξη του επαγγελματία. Σε επίπεδο ομάδας εργασίας, η εποπτεία αποσκοπεί στην ανάπτυξη μέσα από τη βιωματική μάθηση, τη συνεργασία, συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων. Σημειώνεται ότι, σε επίπεδο ομάδας εργασίας, η εποπτεία δεν αποσκοπεί στην υποκατάσταση των ήδη υπάρχοντων πρακτικών που ακολουθεί ο εποπτευόμενος, αλλά στην ενίσχυσή τους. Τέλος, σε επίπεδο δομών, η εποπτεία στοχεύει στην προσαρμογή των πρακτικών, στις ανάγκες ενός πληθυσμού (π.χ. εξαρτημένα άτομα από ουσίες ή αλκοόλ) (Δέδες, 2018).

Επισημαίνεται ότι, για την ομαδική εποπτεία των κοινωνικών λειτουργών, σχεδιάζονται προγράμματα από τμήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου, το ανθρώπινο δυναμικό των εν λόγω υπηρεσιών, να αναγνωρίζει και να επεξεργάζεται ζητήματα που άπτονται των καθημερινών εργασιών του. Απώτερος σκοπός των προγραμμάτων εποπτείας είναι η προσωπική ανάπτυξη, η εμβάθυνση σε γνωστικό επίπεδο, η αποφυγή του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης, η διαχείριση των συγκρούσεων, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας και η ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας (Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία, 2018).

Ακάλυπτες ανάγκες κοινωνικών λειτουργών και διαχείρισή τους

Έχοντας παρουσιάσει εκτενώς τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε υπηρεσίες δικαιοσύνης, αλλά και την κατάσταση που επικρατεί στην κοινωνική δικαιοσύνη της χώρας, στην παρούσα ενότητα αναμένεται να διερευνηθεί κατά πόσο λαμβάνεται μέριμνα για την κάλυψη των αναγκών τους.

Πρωτίστως, διαπιστώθηκε ότι σε επίπεδο οργάνωσης και λειτουργίας υπάρχει έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού, όσο και πόρων. Η υποστελέχωση των υπηρεσιών δικαιοσύνης από κοινωνικούς λειτουργούς, έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη σε επιστημονικό προσωπικό, ενώ παράλληλα αυξάνεται ο όγκος εργασίας ανά υπάλληλο. Προς αυτήν την κατεύθυνση, δεν υπάρχει κάποια θετική εξέλιξη ως προς την στελέχωση των υπηρεσιών με επαρκές ανθρώπινο δυναμικό. Αντιθέτως, η παρατεταμένη οικονομική ύφεση που έπληξε την Ελλάδα, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των κοινωνικών λειτουργών σε διάφορες υπηρεσίες (Αναγνωστάκη, 2016). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μείωση του προσωπικού στο σύστημα υγείας, όπου σε έναν κοινωνικό λειτουργό αναλογούν περίπου 300 ασθενείς (Teloni & Adam, 2018).

Σε επίπεδο πόρων, υπάρχουν προβλήματα που σχετίζονται με την κάλυψη λειτουργικών δαπανών (π.χ. υλικά καθαριότητας, γραφική ύλη, κ.λπ.), την απουσία χώρων για ατομικές συναντήσεις, ή ακόμη και την ελλιπή μηχανογράφηση των υπηρεσιών. Επίσης, η γεωγραφική εμβέλεια που καλύπτουν οι κοινωνικοί λειτουργοί έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους για την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Ωστόσο, η μη κάλυψη των δαπανών μετακίνησης και τα οδοιπορικά κόστη, ενέχει κίνδυνο αναποτελεσματικής άσκησης των καθηκόντων τους, μιας και δεν καλύπτονται οι ανάγκες τους σε μισθολογικό επίπεδο (Αναγνωστάκη, 2016).

Οι Pentaraki & Dionysopoulou (2019) και οι Antoniadou & Karagkounis (2019), αποκαλύπτουν τις ιδιαίτερα επισφαλείς συνθήκες στις οποίες εργάζονται οι κοινωνικοί λειτουργοί και την φτωχοποίηση αρκετών εξ αυτών, η οποία αντανάκλαται σε ένα σύνολο δραστηριοτήτων της καθημερινότητας τους από την αδυναμία να καλύψουν τις δαπάνες μετακίνησης τους, μέχρι και τις συνθήκες στέγασης και την εργασίας τους.

Οι δημόσιοι κοινωνικοί λειτουργοί αντιμετωπίζουν σήμερα σημαντικά προβλήματα που δεν τους επιτρέπουν να ενεργήσουν αποτελεσματικά. Οι περικοπές

των κοινωνικών δαπανών οδήγησαν κοινωνικούς λειτουργούς να ακολουθήσουν περισσότερες γραφειοκρατικές πρακτικές και να αυξήσουν την εξάρτησή τους από φιλανθρωπικές πηγές υποστήριξης. Αυτές οι πρακτικές συνεπάγονται την επιστροφή στην φιλανθρωπία και σε προσεγγίσεις που δεν συνάδουν με την κοινωνική εργασία. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται πέρα από πρακτικά και ηθικά ζητήματα για τον ρόλο των κοινωνικών λειτουργών και την στάση που θα πρέπει να κρατήσουν (Pentarakí, 2017).

Οι ελλείψεις σε επίπεδο οργάνωσης των υπηρεσιών και διαθέσιμων πόρων, επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Λόγω της έλλειψης βασικών αναγκών, δυσχεραίνεται η συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών λειτουργών, αλλά και η επικοινωνία με άλλους φορείς.

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων των κοινωνικών λειτουργών διαδραματίζει και το ζήτημα της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης. Αρχικά, αναφέρεται ότι ανά διαστήματα σχεδιάζονται προγράμματα για την εξειδίκευση των κοινωνικών λειτουργών, αλλά και την κάλυψη των αναγκών τους σε γνωστικό επίπεδο, αλλά και απόκτησης δεξιοτήτων. Παρόλα αυτά, οι κοινωνικοί λειτουργοί παρουσιάζουν ελλείψεις σε ζητήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης (Αναγνωστάκη, 2016).

Επιπρόσθετα, έχει καταγραφεί η έλλειψη εποπτείας των κοινωνικών λειτουργών, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά την ενδυνάμωσή τους, την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την εφαρμογή καλών πρακτικών και τη γενικότερη καθοδήγηση με σκοπό την αποτελεσματικότερη παροχή υπηρεσιών (Θεοφίλου, 2009).

Η αδυναμία κάλυψης των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών, έχει αρνητική επίπτωση όχι μόνο στην αποτελεσματικότητα της εργασίας τους, αλλά και σε συναισθηματικό επίπεδο. Το γεγονός ότι έρχονται σε άμεση επαφή με ανθρώπους για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, σε συνδυασμό με την έλλειψη γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά και σε μέσα και εξοπλισμό, μπορεί να επηρεάσει το επίπεδο ικανοποίησης που οι ίδιοι αισθάνονται για την εργασία τους. Για αυτό το λόγο υπάρχει αυξημένος κίνδυνος εμφάνισης εργασιακού άγχους, αρνητικών συναισθημάτων, καθώς και εμφάνισης συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης (Θεοφίλου, 2009).

Οι ακάλυπτες ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών ως ένα βαθμό οφείλονται στην οικονομική ύφεση που έπληξε την Ελλάδα, μιας και δημιουργήθηκαν

προβλήματα εξαιτίας της αναγκαίας λήψης μέτρων λιτότητας (π.χ. μείωση του προσωπικού, περιορισμός των επιμορφωτικών προγραμμάτων, κ.λπ.). Πρέπει να τονιστεί όμως ότι, το σύστημα κοινωνικής προστασίας της Ελλάδας συγκαταλέγεται μεταξύ εκείνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα μεγαλύτερα κενά και δεν θεωρούνταν ιδιαίτερα ικανό να προστατεύσει τον ευάλωτο πληθυσμό της, ακόμη και πριν από την έναρξη των μέτρων λιτότητας (Karagkounis, 2019).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί στην Ελλάδα, ακόμη και πριν από την οικονομική κρίση του 2009, βρίσκονταν σε αρκετά δύσκολη θέση, καθώς ήταν καταπονημένοι από βαριές γραφειοκρατικές δομές, χωρίς υποστήριξη, επίβλεψη και εκπαίδευση. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, ο Karagkounis (2017) υποστηρίζει ότι οι σπάνιοι πόροι και οι ελλείψεις προσωπικού έχουν θέσει τους κοινωνικούς λειτουργούς υπό εξαιρετική πίεση και έχουν περιορίσει την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται σε αυξημένες κοινωνικές ανάγκες.

Την ίδια στιγμή αντιμετωπίζουν άμεσα ή έμμεσα το φαινόμενο της επισφάλειας μέσω της ζωής των χρηστών των υπηρεσιών που βιώνουν στην φτώχεια ενώ οι ίδιοι εκδηλώνουν μεγάλη επαγγελματική ανασφάλεια και άγχος λόγω της ασαφούς πολιτικής που υπάρχει για την κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα, φαινόμενο που τους επηρεάζει και προσωπικά (Pentaraki & Dionysopoulou, 2019). Επιπλέον, οι κοινωνικοί λειτουργοί αντιμετωπίζουν συχνά στιγματισμό και ανασφάλεια, βρίσκονται υπό συνεχή απειλή να χάσουν τη δουλειά τους και με εισοδήματα που βρίσκονται κοντά ή και κάτω από το όριο της φτώχειας, συχνά αντιμετωπίζουν συνθήκες παρόμοιες με εκείνες των πελατών τους (Karagkounis, 2017).

Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής προστασίας χαρακτηρίζεται, μεταξύ άλλων, από την καθυστερημένη ανάπτυξη των καθολικών πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας, την υπανάπτυξη των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικής μέριμνας, τη διοικητική αποτελεσματικότητα και την ανύπαρκτη πολιτική για την οικογένεια που στην Ελλάδα αποτελούσε τον παραδοσιακό πάροχο φροντίδας (Karagkounis, 2019). Αυτός ήταν και ένας από τους λόγους που η οικογένεια και το φιλικό και άμεσο κοινωνικό περιβάλλον χρησιμοποιήθηκε ως βασικός μηχανισμός αντιμετώπισης των συνεπειών της οικονομικής κρίσης (Μπαλούρδος, 2012). Η ικανότητα της οικογένειας όμως πλέον να διατηρήσει αυτό τον ρόλο έχει μειωθεί σημαντικά ως απόρροια της οικονομικής κρίσης (Karagkounis, 2019).

Γενικότερα, η κοινωνική εργασία αντιμετωπίζει προκλήσεις που πρέπει να ξεπεραστούν. Οι νέες συνθήκες και η πραγματικότητα ξεπερνούν τους συνήθεις τρόπους της ρύθμισης των κοινωνικών θεμάτων και ως εκ τούτου αρχίζουν οι καθιερωμένοι τρόποι σκέψης να αμφισβητούνται. Η κρίση που ξεκίνησε ως οικονομική και τελικά έγινε κοινωνική, πολιτική και ιδεολογική, καταλήγει να γίνεται μια κρίση κοινωνικής θεωρίας και του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζεται η κοινωνική εργασία (Asimopoulos & Teloni, 2017). Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι επιφορτισμένοι, μέσα από την επαγγελματική τους ιδιότητα, να αντιμετωπίζουν άμεσα ή έμμεσα το φαινόμενο της επισφάλειας των ατόμων που εξυπηρετούν που είναι αντιμέτωπα με τη φτώχεια ενώ παράλληλα συμβιώνουν στο ίδιο κοινωνικό πλαίσιο (Pentaraki & Dionysopoulou, 2019).

Για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και την κάλυψη των αναγκών τους, θεωρείται σκόπιμη η συνεχής επιμόρφωση, η διασφάλιση της επάρκειας των δομών και υπηρεσιών, αλλά και η εποπτεία και καθοδήγηση για την εξέλιξη της εργασίας τους.

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΡΕΥΝΑ

Κεφάλαιο 5

Εμπειρική Έρευνα

Σκοπός της έρευνας

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί να διερευνήσει τα κυριότερα προβλήματα, τις δυσκολίες και τις ανάγκες που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται στις υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης. Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στο ρόλο των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης, καθώς μέσα από αυτόν μπορούν να προκύψουν ευρήματα για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αλλά και τις ανάγκες που έχουν δημιουργηθεί. Επιπρόσθετα, μέσα από την παρούσα έρευνα αναμένεται να διερευνηθεί ο τρόπος λειτουργίας της κοινωνικής πολιτικής σε διεθνές επίπεδο.

Μεθοδολογία της έρευνας

Χαρακτηριστικά της έρευνας

Για την εκπόνηση της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε η μέθοδος της ποιοτικής προσέγγισης. Η ποιοτική έρευνα ενδείκνυται όταν ένας ερευνητής/-τρια επιδιώκει να διερευνήσει ένα φαινόμενο σε βάθος και όχι να εξάγει αποτελέσματα που θα γενικευτούν στο συνολικό πληθυσμό, όπως συμβαίνει σε μια ποσοτική μελέτη. Η επιλογή της ποιοτικής προσέγγισης οφείλεται στο γεγονός ότι, επιδιώκεται η διερεύνηση διαστάσεων γύρω από ένα κοινωνικό φαινόμενο, οι οποίες δεν είναι ποσοτικοποιημένες και δεν μπορούν να μετρηθούν (Λεοντίδου, 2006).

Επιπρόσθετα, ένα από τα πλεονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας είναι ότι, ο/-η ερευνητής/-τρια μπορεί να προβεί στην καταγραφή, κατανόηση και ερμηνεία των προσωπικών εμπειριών των ατόμων που συμμετέχουν στην έρευνα (Ισαρη & Πουρκός,

2015). Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας αναμένεται να αναδειχθούν τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται στον τομέα της Δικαιοσύνης. Επομένως, η επιλογή της ποιοτικής έρευνας θεωρείται ενδεδειγμένη, δεδομένου ότι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, αλλά και οι ανάγκες τους, θα προκύψουν μέσα από την παράθεση προσωπικών εμπειριών και βιωμάτων.

Όσον αφορά την τεχνική της ποιοτικής έρευνας, επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη. Πρόκειται για ένα είδος συνέντευξης που ανήκει στην κατηγορία των τυποποιημένων συνεντεύξεων (μαζί με τη δομημένη και την ομαδική συνέντευξη). Η επιλογή της συγκεκριμένης τεχνικής οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελεί την πιο ευέλικτη μορφή συνέντευξης σε σχέση με τα υπόλοιπα είδη, ενώ επίσης δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή/-τρια να εμβαθύνει περισσότερο σε ένα θέμα. Επιπρόσθετα, στα πλεονεκτήματα της ημιδομημένης συνέντευξης εντάσσεται και το γεγονός ότι μπορούν να τεθούν διευκρινιστικές ερωτήσεις ή ακόμη και να αλλάξει η σειρά των ερωτήσεων, ανάλογα με την εξέλιξη της συνέντευξης. Επισημαίνεται ότι, ο/-η ερευνητής/-τρια είναι το άτομο που θα πρέπει να διαχειριστεί τη χρονική διάρκεια των απαντήσεων, αλλά και εμβάθυνσης σε κάθε ερώτηση (Πετρογιάννης, 2008).

Στο σημείο αυτό θεωρείται σκόπιμο να αναφερθεί ότι, για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας έχουν ληφθεί υπόψη όλες οι προϋποθέσεις ερευνητικής δεοντολογίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου και έχουν ληφθεί οι απαιτούμενες άδειες για την πρόσβαση στο δείγμα της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, έχει ληφθεί άδεια από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής Πατρών και από το Επαρχιακό Γραφείο Ευημερίας Αμμοχώστου που εδρεύει στο Παραλίμνι, για τη δυνατότητα πρόσβασης στο χώρο και τη διενέργεια συνεντεύξεων με τους κοινωνικούς λειτουργούς. Στο έντυπο χορήγησης άδειας για πρόσβαση στο χώρο της υπηρεσίας, αναγράφεται ο σκοπός της έρευνας, καθώς επίσης και ότι τα αποτελέσματα της έρευνας θα είναι εμπιστευτικά, ενώ θα τηρηθεί και η ανωνυμία των συμμετεχόντων σε αυτή.

Συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα αποτελούν το δείγμα μιας έρευνας. Σύμφωνα με τη θεωρία, το δείγμα της έρευνας αποτελεί μια υπο-ομάδα του πληθυσμού στόχου. Ως πληθυσμός στόχος, ορίζεται μια ομάδα ατόμων η οποία φέρει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που επιθυμεί να μελετήσεις ένας ερευνητής/-τρια (Creswell, 2016). Ο πληθυσμός στόχος της παρούσας έρευνας ήταν οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης σε Ελλάδα και Κύπρο. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν δέκα κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται στον τομέα της Δικαιοσύνης σε Ελλάδα και Κύπρο και πιο συγκεκριμένα στις περιοχές Αγρινίου, Πάτρας, Πύργου και της επαρχίας Αμμοχώστου. Για την επιλογή του δείγματος τέθηκε ως κριτήριο η απασχόληση των ατόμων στον τομέα της Δικαιοσύνης για τουλάχιστον ένα χρόνο, έτσι ώστε να προκύψουν όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένα ευρήματα από την παράθεση των προσωπικών τους εμπειριών.

Πριν από τη διαδικασία των συνεντεύξεων το δείγμα της έρευνας ενημερώθηκε για το σκοπό αυτής, ενώ παράλληλα διασφαλίστηκε η ανωνυμία τους και η εθελοντική συμμετοχή τους. Τόσο κατά το στάδιο της συλλογής των πληροφοριών όσο και της ανάλυσης των αποτελεσμάτων, τηρήθηκε η ανωνυμία των συνεντευξιζόμενων (Bryman, 2016).

Όσον αφορά τα κοινωνικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα, παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα. Η πλειοψηφία κατέχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (7 συμμετέχοντες) ενώ μόλις 3 συμμετέχοντες στην έρευνα είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών. Ως προς τα συνολικά έτη προϋπηρεσίας, οι περισσότεροι έχουν περισσότερα από 16 έτη (7 συμμετέχοντες), ενώ οι υπόλοιποι έχουν από 11 έως 15 έτη (2 συμμετέχοντες) και ένας συμμετέχων έχει από 6 έως 10 έτη προϋπηρεσίας. Η πλειοψηφία απασχολείται στον τομέα της Δικαιοσύνης περισσότερα από 5 έτη. Μόλις ένας συμμετέχων έχει λιγότερα από 5 έτη υπηρεσίας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, ενώ 3 συμμετέχοντες απασχολούνται στο συγκεκριμένο Υπουργείο από 6 έως 10 έτη, δύο από 11 έως 15 έτη και 4 συμμετέχοντες βρίσκεται στον τομέα της Δικαιοσύνης περισσότερα από 16 έτη.

Πίνακας 1. Κοινωνικά δημογραφικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων στην έρευνα

Επίπεδο εκπαίδευσης	Πτυχίο ΤΕ				Σύνολο
	Κοινωνικής εργασίας	Μεταπτυχιακό			
N	7	3			10
Έτη προϋπηρεσίας	< 5έτη	6 έως 10 έτη	11 έως 15 έτη	16 έτη και άνω	
	N	0	1	2	7
Έτη προϋπηρεσίας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης	< 5έτη	6 έως 10 έτη	11 έως 15 έτη	16 έτη και άνω	
	N	1	3	2	4

Ερευνητικά Ερωτήματα

Για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων επιλέχθηκε ένας ημι-δομημένος άξονας ερωτήσεων, ο οποίος αποτελούταν από έξι θεματικές ενότητες και αποτυπώνεται στο Παράρτημα της πτυχιακής εργασίας. Η επιλογή της ημι-δομημένης συνέντευξης δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή/-τρια να δημιουργήσει μια σειρά ερωτήσεων στις οποίες επιθυμεί να λάβει απαντήσεις, ενώ ταυτόχρονα αποδίδει έναν βαθμό ελευθερίας στο συνεντευξιζόμενο ώστε να προβεί σε έναν ειλικρινή και ανοιχτό διάλογο μαζί του (Creswell, 2016).

Οι θεματικές ενότητες που διερευνήθηκαν ήταν οι κάτωθι:

1. Ποιος είναι ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες του τομέα της Δικαιοσύνης;
2. Ποιες είναι οι δυσκολίες / προβλήματα των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες του τομέα της Δικαιοσύνης;
3. Ποιες είναι οι ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες του τομέα της Δικαιοσύνης;

4. Ποια είναι η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την ικανοποίηση των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών, στο χώρο της δικαιοσύνης στην Ελλάδα και την Κύπρο;
5. Ποια είναι η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική σε διεθνές επίπεδο;
6. Ποιες είναι οι προτάσεις των κοινωνικών λειτουργών στο χώρο της δικαιοσύνης για την κάλυψη των αναγκών τους;

Σημειώνεται ότι, η επιλογή της συνέντευξης οφείλεται στο γεγονός ότι δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή/-τρια να μελετήσει τις γνώσεις και στάσεις ενός ατόμου, ενώ για την εμπάθυνση στο θέμα απαιτείται μικρότερο δείγμα σε σχέση με άλλα ερευνητικά εργαλεία και μεθόδους (π.χ. ερωτηματολόγια σε μια ποσοτική έρευνα) (Cohen et.al. 2008).

Η διαδικασία των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε από τις δύο φοιτήτριες που εκπόνησαν την έρευνα στα πλαίσια της παρούσας πτυχιακή εργασίας. Οι μισές συνεντεύξεις (N=5) πραγματοποιήθηκαν σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης στην πόλη Παραλίμνι Αμμοχώστου, ενώ οι υπόλοιπες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε αντίστοιχες υπηρεσίες στην Πάτρα (N=3), στο Αγρίνιο (N=1) και στον Πύργο (N=1, μέσω διαδικτύου). Κάθε συνέντευξη διήρκησε περίπου 25 λεπτά.

Ανάλυση αποτελεσμάτων

Για την ανάλυση των δεδομένων επιλέχθηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου (Creswell, 2016). Πρωτίστως, θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε ήσυχο περιβάλλον το οποίο ήταν κατάλληλο για τη διενέργεια της συνέντευξης και της διατήρησης της προσοχής των συνεντευζιαζόμενων. Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν από τις δύο ερευνήτριες με τη σύμφωνη γνώμη των συμμετεχόντων.

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων επίσης από τις ίδιες τις ερευνήτριες και καταγραφή τους σε αρχεία κειμένων. Κατόπιν, οι ερευνήτριες πραγματοποίησαν αρκετές αναγνώσεις στις απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις προκειμένου να εξοικειωθούν με τα δεδομένα και να κατανοήσουν το νόημα σε κάθε ερώτηση. Ακολούθως, οι πληροφορίες που αντλήθηκαν από την

ανάγνωση των συνεντεύξεων άρχισαν να κατανέμονται σε επιμέρους ενότητες, οι οποίες προέκυψαν τόσο μέσα από την ερμηνεία των συνεντεύξεων όσο και από τον ημι-δομημένο άξονα ερωτήσεων.

Για κάθε μία συνέντευξη πραγματοποιήθηκε ένας αρχικός διαχωρισμός των πληροφοριών στις εξής ενότητες: ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, οι δυσκολίες και προβλήματα που αντιμετωπίζουν, οι ανάγκες τους, η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική για την κάλυψη των αναγκών τους, καθώς και η κοινωνική πολιτική που επικρατεί σε διεθνές επίπεδο. Η κωδικοποίηση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε προκειμένου οι ερευνήτριες να αποδώσουν το νόημα σε επιμέρους τμήματα δεδομένων.

Κατόπιν, πραγματοποιήθηκε χαρτογράφηση των θεματικών εννοιών για όλες τις συνεντεύξεις, όπου σε κάθε θεματική ενότητα καταγράφηκε η ανάλογη πληροφορία από την εκάστοτε συνέντευξη. Η δημιουργία θεμάτων ή θεματικών χαρτών όπως αλλιώς αποκαλούνται, συμβάλλει στη βαθύτερη ανάλυση των δεδομένων και την αποτελεσματικότερη παρουσίαση των ευρημάτων της ποιοτικής έρευνας (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Επίσης αναφέρεται ότι, σε κάθε συνέντευξη πραγματοποιήθηκε έλεγχος συνοχής μέσω συγκρίσεων σε διάφορα σημεία της. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε έλεγχος και μεταξύ των συνεντεύξεων προκειμένου να διαπιστωθεί ότι όλοι οι συμμετέχοντες έχουν αποδώσει την ίδια ερμηνεία στις ερωτήσεις του εργαλείου συλλογής δεδομένων. Προκειμένου να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και αξιοπιστία των αποτελεσμάτων, η κωδικοποίηση των δεδομένων και ο έλεγχος συνοχής πραγματοποιήθηκε και από τις δύο ερευνήτριες ξεχωριστά και στη συνέχεια εξετάστηκαν τυχόν διαφοροποιήσεις (Creswell, 2016).

Κεφάλαιο 6

Αποτελέσματα της έρευνας

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη διαδικασία των συνεντεύξεων, την καταγραφή και ανάλυση των δεδομένων. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται με βάση τη σειρά των ερωτήσεων που περιέχονταν στον άξονα ερωτήσεων, η οποία ταυτίζεται με τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας.

Οι κυριότερες θεματικές ενότητες που προέκυψαν από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της ποιοτικής έρευνας, συγκριτικά με το ρόλο, τα προβλήματα και τις ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης είναι οι εξής:

1. Ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης,
2. Δυσκολίες και προβλήματα του κοινωνικού λειτουργού στο Υπουργείο Δικαιοσύνης,
3. Ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης,
4. Υπάρχουσα κοινωνική πολιτική για την κάλυψη των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών του τομέα της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα και στην Κύπρο,
5. Υπάρχουσα κοινωνική πολιτική σε διεθνές επίπεδο,
6. Προτάσεις για την κάλυψη των αναγκών τους στο μέλλον.

1^η θεματική ενότητα: ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης

Στην παρούσα θεματική ενότητα καταγράφηκαν οι αρμοδιότητες που περιλαμβάνει ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις υπηρεσίες της Δικαιοσύνης. Η υποστήριξη του ενηλίκου ή ανήλικου παραβάτη και η επίβλεψη – επιτήρηση, αποτελούν τις βασικές αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες Δικαιοσύνης, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο. Σε χαμηλότερο βαθμό, οι

κοινωνικοί λειτουργοί δήλωσαν ότι αναλαμβάνουν αρμοδιότητες σύνταξης κοινωνικών εκθέσεων και υποθέσεων γονικής μέριμνας.

A. Υποστήριξη ενήλικου ή ανήλικου παραβάτη

Οι περισσότεροι κοινωνικοί λειτουργοί απάντησαν ότι η υποστήριξη του ατόμου είναι ένας από τους σημαντικότερους ρόλους που αναλαμβάνουν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους στις υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης. Η υποστήριξη του ατόμου αποδίδει ένα συμβουλευτικό χαρακτήρα προς τον κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος λειτουργεί με γνώμονα να βελτιώσει τη στάση και παραβατική συμπεριφορά του ατόμου. Μάλιστα, ο/η Σ8 δήλωσε ότι *«Κυρίως ο ρόλος μας είναι συμβουλευτικός όσον αφορά τα ανήλικα παιδιά και όπου θεωρούμε ότι μια περίπτωση χρήζει στενής παρακολούθησης ασκούμε προληπτική κοινωνική εργασία με πολύ συχνές επισκέψεις και συναντήσεις με τα παιδιά.»*.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο/η Σ1 *«...στο κομμάτι των ανηλίκων οι συνεδρίες μαζί τους και η συχνή επικοινωνία βοηθάνε ώστε να υπάρχει σεβασμός, εμπιστοσύνη και καθοδήγηση ώστε να αποφευχθούν μελλοντικά νομικά προβλήματα. Προσπαθούμε να ανακόψουμε την παραβατική συμπεριφορά των νέων και να τους στηρίζουμε σε όλα τα επίπεδα.»*.

B. Επίβλεψη – επιτήρηση

Εξίσου σημαντική είναι και η επίβλεψη του παιδιού, για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται. Η επιτήρηση σχετίζεται με την περίοδο έκτισης μιας ποινής, όπου εξετάζεται κατά πόσο το άτομο συμμορφώνεται με τους κανόνες που απορρέουν από τη δικαστική απόφαση, καθώς επίσης και κατά πόσο χρειάζεται συνεργασία με άλλα άτομα και φορείς, όπως για παράδειγμα την οικογένεια ή/και το σχολείο του παιδιού.

Όπως αναφέρει ο/η Σ2, *«...για το χρονικό διάστημα που προβλέπει η δικαστική απόφαση και παρακολουθείται και η εφαρμογή των λοιπών αναμορφωτικών μέτρων...»*. Ενδεικτική είναι και η απάντηση του/της Σ4, ο οποίος δήλωσε ότι *«...αφού γίνει το δικαστήριο παρακολουθούμε τα αναμορφωτικά μέτρα που έχουν επιβληθεί. Αυτό είναι ένα μεγάλο φάσμα που σημαίνει εργασία με την οικογένεια, με το σχολείο με άλλους*

φορείς που θα χρειαστεί να παραπέμψουμε ανάλογα με το τι χρειάζεται η οικογένεια και το παιδί.».

Γ. Σύνταξη έκθεσης προς το Δικαστήριο

Πρόκειται για έναν ακόμη ρόλο που αναλαμβάνουν οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε τομείς της Δικαιοσύνης. Η σύνταξη έκθεσης προς το Δικαστήριο προϋποθέτει την κοινωνική έρευνα από την πλευρά του κοινωνικού λειτουργού, για τις συνθήκες διαβίωσης και την προσωπικότητα του ατόμου. Κάτι τέτοιο αναφέρεται και από τον/την Σ2, όπου ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει «...να διενεργήσει κοινωνική έρευνα για τον ανήλικο παραβάτη και να συντάξει εμπιστευτική έκθεση για αυτόν η οποία υποβάλλεται στο Δικαστήριο Ανηλίκων και συνοδεύεται με πρόταση για την ενδεικνύομενη μεταχείρισή του.». Αντίστοιχα, ο/η Σ7 δήλωσε ότι: «Κυρίως ετοιμάζουμε εκθέσεις που χρειάζεται το Δικαστήριο, όπως το ιστορικό του παιδιού, εκθέσεις που το Δικαστήριο καλείται να πάρει απόφαση ως προς το συμφέρον του παιδιού ή για θέματα φύλαξης του.».

Δ. Θέματα γονικής μέριμνας

Τέλος, οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι πιθανό να αναλάβουν αρμοδιότητες που συσχετίζονται με την γονική μέριμνα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο/η Σ10 «ασχολούνται με θέματα γονικής μέριμνας, υιοθεσιών και για θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων του παιδιού.».

2^η θεματική ενότητα: δυσκολίες και τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας κοινωνικός λειτουργός στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης

Στη δεύτερη θεματική ενότητα παρουσιάζονται τα προβλήματα και οι δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζει ένας κοινωνικός λειτουργός που απασχολείται στο τομέα της Δικαιοσύνης. Τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο, οι ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό, καθώς και η απουσία εποπτείας και ελέγχου, αποτελούν τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

A. Έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού

Η έλλειψη σε ανθρώπινο δυναμικό, φαίνεται να σχετίζεται με τις κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στον τομέα της Δικαιοσύνης. Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο, οι διαδικασίες είναι χρονοβόρες, ενώ ο αριθμός τους είναι δυσανάλογος σε σχέση με το υπάρχον ανθρώπινο δυναμικό. Σύμφωνα με τον/την Σ1: *«...είναι δύσκολο να διεκπεραιώσεις όλες τις υποχρεώσεις και ιδιαίτερα το γραφειοκρατικό κομμάτι. Σίγουρα επιβάλλεται να γίνουν διορισμοί νέων κοινωνικών λειτουργών...»*. Επιπρόσθετα, ο/η Σ2 τονίζει ότι: *«Στις μονοπρόσωπες υπηρεσίες, σε εκείνες δηλαδή όπου υπηρετεί ένας μόνο Επιμελητής Ανηλίκων, αναλαμβάνει όλες τις υποθέσεις και αυτό επιφέρει κούραση προκειμένου να διεκπεραιωθούν όλες στον σωστό χρόνο.»*

B. Απουσία εποπτείας και υποστήριξης

Εξίσου σημαντικές δυσκολίες προκύπτουν από την απουσία εποπτείας. Η εποπτεία θεωρείται πολύ χρήσιμη για τους κοινωνικούς λειτουργούς, δεδομένου ότι αποκτά έναν συμβουλευτικό χαρακτήρα, ενώ μπορεί να τους βοηθήσει ιδιαίτερα σε ζητήματα που απαιτούν γνώσεις νομικού περιεχομένου. Ενδεικτική είναι η απάντηση του/της Σ5, ο οποίος δήλωσε ότι: *«... Αυτό που λείπει από την υπηρεσία μας είναι, ας πούμε, μια εποπτεία. Την δυνατότητα να μπορούμε να απευθυνθούμε σε ένα επόπτη, υποστηρικτικά δηλαδή σε αυτό το κομμάτι.»*. Αντίστοιχα, σύμφωνα με τον/την Σ6: *«...δεν έχουμε κάποιο νομικό εκπρόσωπο ούτως ώστε να μας καθοδηγήσει υποθέσεις που τίθενται νομικά σημεία... το «στήσιμο» της αίτησης πρέπει να το κάνω εγώ χωρίς να μου το κάνει ένας νομικός της υπηρεσίας μου και να είμαι κατοχυρωμένη ότι το έχω κάνει σωστά και να είμαι ορθή απέναντι στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.»*

Γ. Έλλειψη ενιαίας οργάνωσης

Πέρα από τα παραπάνω προβλήματα, η απουσία ενός ενιαίου πλαισίου λειτουργίας των υπηρεσιών, φαίνεται να δημιουργεί δυσκολίες στην άσκηση των

καθηκόντων των κοινωνικών λειτουργών. Σύμφωνα με τον/την Σ3: «...δεν λειτουργούμε πανελληνίως με έναν κοινό τρόπο. Θα ήταν πιο αποτελεσματικό αν αυτό συνέβαινε.», γεγονός που αναδεικνύει ότι η έλλειψη μιας ενιαίας οργάνωσης λειτουργεί ανασταλτικά στην αποτελεσματική εκτέλεση των εργασιών τους.

Δ. Έλλειψη συνεργασίας

Η απουσία μιας ενιαίας οργάνωσης, συνήθως προκαλεί και προβλήματα συνεργασίας τόσο μεταξύ των ατόμων, όσο και μεταξύ των διαφορετικών υπηρεσιών και φορέων. Αυτό βέβαια έχει σαν αποτέλεσμα, ο εκάστοτε κοινωνικός λειτουργός να εκτελεί τα καθήκοντά του, με βάση τις προσωπικές του γνώσεις και να αξιολογεί τις καταστάσεις με υποκειμενικό τρόπο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο/η Σ3: «Άλλη μια δυσκολία που έχω βιώσει είναι η συνεργασία με τους φορείς που δέχονται ανθρώπους για παροχή κοινωφελούς εργασίας. Από την έναρξη της λειτουργίας της υπηρεσίας ... κάθε κοινωνικός λειτουργός λειτουργεί με τον τρόπο που πιστεύει ότι είναι σωστός.».

Ε. Έλλειψη επικοινωνίας με παιδιά και τους γονείς τους

Τέλος, ως πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί σε υπηρεσίες του τομέα της Δικαιοσύνης, καταγράφηκε και η έλλειψη επικοινωνίας με τα παιδιά και τους γονείς. Το συγκεκριμένο πρόβλημα αναδείχθηκε από απασχολούμενο σε υπηρεσία Δικαιοσύνης στην Κύπρο. Μάλιστα, όπως αναφέρει ο/η ίδιος/α «...είναι πολύ δύσκολο να σε εμπιστευτούν γιατί διαχειριζόμαστε αρκετά προσωπικά και ευαίσθητα θέματα τους. Πολλές φορές νιώθουν ότι απειλούνται.» (Σ8).

3^η θεματική ενότητα: ανάγκες κοινωνικού λειτουργού στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης

Η απόκτηση μεγαλύτερου αριθμού απασχολούμενων και η εφαρμογή εποπτείας, αποτελούν τις σημαντικότερες ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών σε τομείς της Δικαιοσύνης. Εν συνεχεία, οι κοινωνικοί λειτουργοί που συμμετείχαν στην έρευνα, δήλωσαν ότι χρειάζονται συνεχή εκπαίδευση και επιμόρφωση και να υπάρχει κλίμα συνεργασίας.

A. Περισσότερο ανθρώπινο δυναμικό

Η ανάγκη για περισσότερο ανθρώπινο δυναμικό, αποτελεί μια από τις κρισιμότερες ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης στην Ελλάδα και την Κύπρο. Η έλλειψη προσωπικού αναδείχθηκε ως ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στις συγκεκριμένες υπηρεσίες, μιας και μπορεί να σχετίζεται είτε με τον μεγάλο αριθμό υποθέσεων που έχουν να διαχειριστούν, είτε με την ανάληψη επιπρόσθετων καθηκόντων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο/η Σ3: *«...έχουμε ανάγκη και από επιπλέον προσωπικό. Στις περισσότερες υπηρεσίες της περιφέρειας λειτουργούν με ένα άτομο. Εγώ, για παράδειγμα, υπήρξε περίοδος που είχα αναλάβει και τα διοικητικά θέματα, προμήθειες και τα λοιπά.»*, ενώ ο/η Σ9 δήλωσε ότι: *«χρειαζόμαστε περισσότερο προσωπικό για να μπορούμε να ανταποκρινόμαστε καλύτερα στον αυξημένο αριθμό των υποθέσεων που έχουμε και να δίνεται περισσότερος χρόνος στην κάθε περίπτωση και ως εκ τούτου να έχουμε καλύτερα αποτελέσματα.»*

B. Ανάγκη εποπτείας

Εξίσου σημαντική είναι και η ανάγκη για εποπτεία των κοινωνικών λειτουργών, η οποία θα συμβάλλει όχι μόνο στην καθοδήγηση των κοινωνικών λειτουργών για την εκτέλεση των καθηκόντων τους (π.χ. σύνταξη έκθεσης, κ.α.), αλλά και στην ψυχολογική τους υποστήριξη. Σύμφωνα με τον/την Σ6, η εποπτεία: *«...είναι πολύ σημαντική για την αποφυγή λανθασμένης έκθεσης.»*

Επιπρόσθετα, χαρακτηριστική είναι και η δήλωση ενός συνεντευξιζόμενου, ο οποίος ανέφερε ότι: *«...θεωρώ πολύ σημαντική την εποπτεία... Έχω απευθυνθεί δηλαδή σε κάποιον άλλο κοινωνικό λειτουργό, ... και με έχει βοηθήσει πάρα πολύ.»* (Σ5). Επίσης, ο/η ίδιος/α δήλωσε ότι: *«Στην αρχή όταν πρωτοδιορίστηκα σε αυτή την υπηρεσία, υπήρχαν περιστατικά πολύ δύσκολα... Είναι περιστατικά που θεωρώ ότι δεν μπορούν να σε αφήσουν απέξω. Επομένως εκεί ιδιαίτερα ένας νέος υπάλληλος πιστεύω πως επηρεάζεται.»* (Σ5).

Γ. Εκπαίδευση και συνεχή επιμόρφωση

Ορισμένες από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους στις υπηρεσίες Δικαιοσύνης, σχετίζονται με την έλλειψη γνώσεων σε διάφορα θέματα, όπως για παράδειγμα είναι το νομικό πλαίσιο που συνδέεται με κάθε περίπτωση. Σύμφωνα με τις απόψεις των κοινωνικών λειτουργών, η ανάγκη για εκπαίδευση και συνεχή επιμόρφωση, θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την εκτέλεση των εργασιών τους. Μάλιστα, όπως αναφέρεται από έναν συνεντευξιζόμενο: *«Η διαρκής ενημέρωση για νέους νόμους, για προγράμματα στήριξης που αφορούν στους νέους...»* (Σ1).

Δ. Κλίμα συνεργασίας

Τέλος, οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται είτε σε υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης, είτε στην Ελλάδα είτε στην Κύπρο, απάντησαν ότι έχουν ανάγκη από ένα καλύτερο κλίμα συνεργασίας, έτσι ώστε να μπορούν να καταστούν πιο αποτελεσματικοί. Η συνεργασία αναφέρεται τόσο μεταξύ των ίδιων των κοινωνικών λειτουργών, όσο και μεταξύ των κοινωνικών λειτουργών και άλλων υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση, η συνεργασία μπορεί να επιφέρει διάχυση της γνώσης μεταξύ των υπηρεσιών και επομένως να βελτιώσει τον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών λειτουργών. Ο/Η Σ1 αναφέρει ότι: *«...Η συνεργασία με συναδέλφους αλλά και φορείς που συνεργαζόμαστε. Χρειάζεται επικοινωνία και καλή δικτύωση.»*, ενώ ο/η Σ7 δήλωσε ότι: *«Ίσως θα έπρεπε να υπάρχει μια πιο εντατική συνεργασία με κάποιο από την νομική υπηρεσία, καθώς όταν τελειώνουμε μια έκθεση να την βλέπει για να δίνουμε μια πιο ξεκάθαρη εικόνα στον Δικαστή.»*.

4^η θεματική ενότητα: η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την ικανοποίηση των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών στο χώρο της Δικαιοσύνης σε Ελλάδα ή Κύπρο

Στόχος της παρούσας θεματικής ενότητας ήταν να καταγραφεί η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και δυσκολιών των κοινωνικών λειτουργών. Ένα από τα μέτρα που λαμβάνονται κυρίως στην Ελλάδα είναι η διοργάνωση σεμιναρίων για την επιμόρφωση των κοινωνικών λειτουργών. Από την

άλλη πλευρά, στην Κύπρο κατά κύριο λόγο φαίνεται να υπάρχει απουσία κοινωνικής πολιτικής για την ικανοποίηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης.

A. Διοργάνωση σεμιναρίων

Τα σεμινάρια που διοργανώνονται σχετίζονται με τα καθήκοντα που θα πρέπει να εκτελέσουν οι κοινωνικοί λειτουργοί. Όπως αναφέρει ο/η Σ2: *«Διοργανώνονται σεμινάρια που αφορούν το αντικείμενο εργασίας και καλύπτουν τις ανάγκες που προκύπτουν στις Υπηρεσίες.»*. Ωστόσο, τα σεμινάρια δεν υλοποιούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα, με αποτέλεσμα να μην ικανοποιούνται σε μεγάλο βαθμό οι ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών και ως εκ τούτου να παραμένουν τα προβλήματα και οι δυσκολίες. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του/της Σ3, όπου αναφέρεται ότι: *«Γίνανε συνολικά δύο σεμινάρια στα 16 χρόνια υπηρεσίας μου.»*.

B. Συνεχής επικοινωνία με το Υπουργείο

Ένα ακόμη μέτρο που περιλαμβάνει η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα, είναι η δυνατότητα επικοινωνίας με το Υπουργείο, ώστε να παρέχονται άμεσα οδηγίες και κατευθύνσεις προς τους κοινωνικούς λειτουργούς. Στην προκειμένη περίπτωση, ο/η Σ1 δήλωσε ότι: *«...με συνεχή επικοινωνία και όχληση προς το Υπουργείο προσπαθούμε να ικανοποιήσουμε τις ανάγκες μας.»*.

Γ. Δεν υπάρχει

Ωστόσο, σύμφωνα με αρκετούς συνεντευξιζόμενους, υπάρχει απουσία μέτρων από την πλευρά της κοινωνικής πολιτικής για την ικανοποίηση των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται σε υπηρεσίες του τομέα Δικαιοσύνης, κυρίως στην Κύπρο. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του/της Σ6, ο οποίος ανέφερε ότι: *«Δυστυχώς δεν υπάρχει καμία κοινωνική πολιτική στην Κύπρο, αν και το τελευταίο διάστημα γίνεται θέμα για συζήτηση η εξωτερική εποπτεία, η ενίσχυση μας από συγκεκριμένες ειδικότητες»*, ενώ ο/η Σ7 επεσήμανε ότι η απουσία της κοινωνικής πολιτικής αντισταθμίζεται ως ένα βαθμό, μόνο από την επικοινωνία και συνεργασία

μεταξύ των συναδέλφων. Πιο συγκεκριμένα, ο/η Σ7 ανέφερε ότι: *«Μόνο μεταξύ μας οι συνάδελφοι μπορούμε να αλληλοϋποστηριχτούμε αν και τις περισσότερες φορές η διοίκησή μας ανταποκρίνεται σε κάποιες δυσκολίες που έχουμε.»*

Η απουσία της κοινωνικής πολιτικής διακρίνεται και σε ζητήματα ψυχολογικής επιβάρυνσης των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης στην Κύπρο. Ενδεικτικές είναι οι απαντήσεις των Σ8 και Σ10, οι οποίοι/ες δήλωσαν ότι: *«Δυστυχώς δεν υπάρχει κάποιος τρόπος για να αποφορτιζόμαστε και ούτε υπήρχε ποτέ κάποια πολιτική για εμάς τους λειτουργούς.»* (Σ8) και ότι: *«...δεν μπορεί να με βοηθήσει κάποιος να διαχειριστώ το άγχος μου όταν εκτελώ πολλά και διαφορετικά καθήκοντα ταυτόχρονα.»* (Σ10).

5^η θεματική ενότητα: η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική σε διεθνές επίπεδο

Μέσα από την παρούσα θεματική ενότητα καταγράφηκαν οι προσωπικές απόψεις των συνεντευξιαζόμενων για την κοινωνική πολιτική που επικρατεί σε διεθνές επίπεδο. Πρωτίστως, διαπιστώθηκε ότι στην Ελλάδα υλοποιούνται σεμινάρια τα οποία αναδεικνύουν τον τρόπο λειτουργίας των αντίστοιχων υπηρεσιών σε άλλα κράτη. Επίσης, καταγράφηκε ότι σε άλλα κράτη υπάρχει ένας πιο αναγνωρισμένος θεσμικός ρόλος των κοινωνικών λειτουργών, ενώ επίσης, έχουν καθιερωθεί εβδομαδιαίες εποπτείες με στόχο την αποτελεσματικότερη λειτουργία των κοινωνικών λειτουργών σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης.

Μεταξύ των διαφορετικών πολιτικών που ακολουθούν τα κράτη, αξίζει να αναφερθεί η δήλωση του/της Σ10, μέσω της οποίας διατύπωσε ότι: *«...έχω μελετήσει καλύτερα το Σκανδιναβικό σύστημα το οποίο και θεωρώ πρότυπο... ειδικά το Αγγλικό το οποίο κατά την άποψη μου είναι το χειρότερο και θα ήθελα να καταγραφεί αυτό.»*

Α. Υλοποιούνται σεμινάρια

Σύμφωνα με τον/την Σ1: *«Κατά καιρούς έχουν γίνει σεμινάρια και ημερίδες σχετικά με το έργο των Υπηρεσιών μας σε άλλες χώρες και πως εφαρμόζεται σε αυτές η νομοθεσία και η λειτουργία των Υπηρεσιών μας. Πραγματικά είναι πάντα χρήσιμες οι*

πληροφορίες και οι ιδέες αλλά τις περισσότερες φορές δεν μπορούν να εφαρμοστούν στην ελληνική πραγματικότητα...».

Β. Θεσμική αναγνώριση του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού

Όπως ανέφερε ο/η Σ3: «...στο εξωτερικό είναι ακόμα πιο επίσημη η θεσμική αναγνώριση. Εμείς ας πούμε στο δικαστήριο δεν πάμε, ενώ αυτοί ίσως κληθούν να συμμετάσχουν και στο δικαστήριο.».

Γ. Εβδομαδιαίες εποπτείες

Οι εβδομαδιαίες εποπτείες αποτελούν έναν από τους τρόπους που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών σε υπηρεσίες του τομέα της Δικαιοσύνης. Επισημαίνεται ότι, το εν λόγω μέτρο διατυπώθηκε από συνεντευξιζόμενους που απασχολούνται σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης στην Κύπρο. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο/η Σ7: «Στην Ελλάδα όταν εργάστηκα υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα, δηλαδή θα ξεκινήσει η εβδομάδα τους με εποπτεία για να προγραμματιστούν, μέσα της εβδομάδας να υπάρξει άλλη εποπτεία για να συζητήσουν κατά πόσο επιτεύχθηκαν οι στόχοι που έχουν θέσει και ένα απολογισμό στο τέλος που σίγουρα κάτι τέτοιο σε αποφορτίζει.».

Δ. Δεν γνωρίζω

Τέλος, ένας μικρός αριθμός συνεντευξιζόμενων δήλωσε ότι δεν γνωρίζει για την υπάρχουσα κοινωνική πολιτική σε διεθνές επίπεδο, γεγονός που αναδεικνύει και τη σπουδαιότητα της συνεχούς εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των κοινωνικών λειτουργών.

6^η θεματική ενότητα: προτάσεις για την κάλυψη των αναγκών τους στο μέλλον

Τέλος, οι κοινωνικοί λειτουργοί που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ενέργειες που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν έτσι ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες τους στο μέλλον. Οι προτάσεις των κοινωνικών λειτουργών που συμμετείχαν

στην έρευνα, έχουν ως στόχο κυρίως την καλύτερη στελέχωση και οργάνωση των υπηρεσιών, την ύπαρξη εποπτείας και τη συνεχή επιμόρφωσή τους.

A. Στελέχωση των υπηρεσιών

Η έλλειψη σε ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί μια από τις κυριότερες ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών στον τομέα της Δικαιοσύνης. Σε αρκετές περιπτώσεις ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να εκτελεί καθήκοντα για δύο διαφορετικούς υπαλλήλους, ή/και διαφορετικές υπηρεσίες που έχουν ενσωματωθεί σε μία. Επομένως, οι προτάσεις των κοινωνικών λειτουργών σχετίζονται με την τοποθέτηση περισσότερων ατόμων στις υπηρεσίες. Ο/Η Σ8 πρότεινε ότι: *«... πρέπει να γίνει κανόνας σε περιπτώσεις που είναι στην κατηγορία ... των λίγο πιο δύσκολων, να είμαστε δύο δύο οι λειτουργοί που χειριζόμαστε μια τέτοια περίπτωση.»*.

B. Εποπτεία

Η έλλειψη εποπτείας αποτελεί επίσης σημαντική ανάγκη που επιθυμούν να καλύψουν οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε φορείς Δικαιοσύνης και ως εκ' τούτου προτείνουν μέτρα από τους ίδιους. Η ύπαρξη νομικού προσώπου είτε με μόνιμη σχέση απασχόλησης, είτε ως εξωτερικός συνεργάτης θεωρείται πολύ σημαντική από τους συνεντευξιαζόμενους. Σύμφωνα με τον/την Σ6: *«Θεωρώ ότι είναι πολύ σημαντική η ύπαρξη νομικού εκπρόσωπου στην υπηρεσία, οπότε θα πρότεινα να υπάρχει συνεχής εποπτεία.»*. Επιπρόσθετα, ο/η Σ7 δήλωσε: *«Όπως σας ανέφερα, θα πρότεινα να υπάρχει μια πιο εντατική συνεργασία με κάποιο νομικό, ώστε να παρεμβαίνει στην έκθεση εάν χρειάζεται και να δίνουμε την κατάλληλη εικόνα στο Δικαστή.»*.

Γ. Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών αποτελεί μια από τις κυριότερες ανάγκες τους. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι στον τομέα της Δικαιοσύνης υπάρχει έλλειψη σε ανθρώπινο δυναμικό, η απουσία της εκπαίδευσης γίνεται περισσότερο αντιληπτή. Οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορεί να καλύψουν δύο ή και περισσότερες θέσεις εργασίας, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα ενημέρωσης ή ακόμα και να κάνουν

κάποιο λάθος αφού δεν υπάρχει άτομο να τους διορθώσει. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η δήλωση του/της Σ2 ότι θα πρέπει «... να διοργανώνονται συνεχώς σεμινάρια, για παράδειγμα κάθε χρόνο ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες μας σε θέματα αλλαγών του τρόπου άσκησης των καθηκόντων μας, τις νέες διαδικασίες...».

Δ. Ζητήματα οργάνωσης

Όπως διαπιστώθηκε και σε προηγούμενες θεματικές ενότητες, η οργάνωση των υπηρεσιών στον τομέα της δικαιοσύνης επηρεάζει σημαντικά την απόδοση των κοινωνικών λειτουργιών. Η ελλιπής οργάνωση των υπηρεσιών επιδρά αρνητικά στην απόδοση των κοινωνικών λειτουργιών, καθώς δημιουργούνται προβλήματα στην επικοινωνία και συνεργασία με συναδέλφους, ενώ επίσης χρειάζεται περισσότερος χρόνος να αναζητήσουν κάτι με αποτέλεσμα να μην είναι όσο αποδοτικοί επιθυμούν και οι ίδιοι. Ο/Η Σ3 δήλωσε ότι: *«Δεν υπάρχει κάποιος κοινός τρόπος για το πως δουλεύουμε. Για παράδειγμα θα έπρεπε να υπάρχει ένας κοινός τρόπος αρχειοθέτησης. Αυτό θα βοηθούσε πολύ την επικοινωνία μας με τους άλλους συναδέλφους αλλά και να βρίσκουμε εύκολα και γρήγορα ότι αναζητούμε.»*

Κεφάλαιο 7

Συζήτηση

Από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας διαπιστώνεται ότι ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στον τομέα της Δικαιοσύνης είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Πιο συγκεκριμένα, ένας κοινωνικός λειτουργός που απασχολείται σε φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης αναλαμβάνει κυρίως ένα συμβουλευτικό ρόλο καθώς επιδιώκει να υποστηρίξει το άτομο, παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες προς το Δικαστήριο, ενώ κατά το διάστημα έκτισης της ποινής, στις αρμοδιότητές του έγκειται και η επιτήρηση του ατόμου.

Παρόμοια αποτελέσματα ανέδειξε και η μελέτη του Dhavaleshwar (2016), όπου ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στον τομέα της Δικαιοσύνης θα πρέπει να συνδέεται με τη βελτίωση του ατόμου αλλά και της κοινότητας με την οποία αλληλεπιδρά. Πρωτίστως, οι κοινωνικοί λειτουργοί αναλαμβάνουν έναν υποστηρικτικό ρόλο στον τομέα της Δικαιοσύνης, ο οποίος περιγράφεται από την κατανόηση των λόγων που μπορεί να οδήγησαν ένα άτομο σε παραβατική συμπεριφορά, στην υποστήριξή τους ώστε να μην διαπράξουν αντίστοιχες ενέργειες στο μέλλον, καθώς επίσης και στην καθοδήγηση των ατόμων ώστε να ζουν σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζει το νομικό πλαίσιο (Salsberg et al. 2017).

Επιπρόσθετα, όπως αναφέρεται στην έρευνα του Κουλούρη (2016), ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών περιλαμβάνει και την ενημέρωση προς το Δικαστήριο για την προσωπικότητα του ατόμου, τον τρόπο ζωής του, τις συνθήκες που ενδεχομένως συνέβαλαν σε κάποια εγκληματική ενέργεια, ή ακόμη και την αναφορά σε ιστορικό αντικοινωνικών συμπεριφορών του ατόμου. Στην προκειμένη περίπτωση, ο κοινωνικός λειτουργός διεξάγει κοινωνική έρευνα, ενώ θα πρέπει να διαθέτει τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες για τη σύνταξη εισηγητικών εκθέσεων προς το Δικαστήριο.

Αντίστοιχα ευρήματα προέκυψαν και ως προς τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού κατά τη διάρκεια που το άτομο εκτίει την ποινή του. Στην προκειμένη περίπτωση, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού διακρίνεται αρχικά από την επίβλεψη του ατόμου και κατά πόσο συμμορφώνεται ή όχι με τους κανόνες. Επίσης, θα πρέπει

να τηρείται ιστορικό του κρατούμενου για το διάστημα που εκτίει την ποινή του, ενώ θεωρείται σκόπιμο να διενεργούνται ατομικές συνεντεύξεις με τους κρατούμενους προκειμένου να διαπιστώνονται οι ανάγκες τους και να λαμβάνονται μέτρα για την ικανοποίησή τους (Μαρτινάκη και συν. 2018). Σε περίπτωση που ένας κρατούμενος συμμετέχει σε προγράμματα κοινωφελούς εργασίας, ο κοινωνικός λειτουργός είναι αρμόδιος και για την εποπτεία του ατόμου ώστε να υπάρχει πλήρης συμμόρφωση με τους κανόνες (Κουλούρης, 2016).

Η αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης επηρεάζεται από προβλήματα και δυσκολίες που φαίνεται να αντιμετωπίζουν. Σύμφωνα με την έρευνά μας, ένα από τα κυριότερα προβλήματα των κοινωνικών λειτουργών σχετίζεται με την έλλειψη του ανθρώπινου δυναμικού για τη στελέχωση των απαιτούμενων θέσεων εργασίας.

Αντίστοιχα, η έρευνα των Asimopoulou και Teloni (2017), ανέδειξε ότι η μείωση των απασχολούμενων στον τομέα της Δικαιοσύνης τα τελευταία χρόνια, έχει οδηγήσει σε υποστελέχωση των δομών και υπηρεσιών από κοινωνικούς λειτουργούς. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ορισμένες φυλακές δεν διαθέτουν κανένα κοινωνικό λειτουργό.

Πέρα από το ζήτημα της υποστελέχωσης, από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, διαπιστώθηκε ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί αντιμετωπίζουν προβλήματα εξαιτίας και της έλλειψης εποπτείας. Η απουσία της εποπτείας αναφέρεται ως πρόβλημα για τους κοινωνικούς λειτουργούς που απασχολούνται στον τομέα της Δικαιοσύνης και από τα ευρήματα άλλων μελετών. Μάλιστα, έχει διαπιστωθεί ότι η απουσία προτύπων και η έλλειψη συστημάτων για την παρακολούθηση του τρόπου λειτουργίας των κοινωνικών λειτουργών σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης (π.χ. έλεγχος της πορείας ενός προγράμματος, η αξιολόγηση μιας εισηγητικής έκθεσης ώστε να διαπιστωθούν τυχόν αδυναμίες, κ.α.), αποτελούν παράγοντες που είναι πιθανό να συμβάλλουν αρνητικά στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών (Αναγνωστάκη, 2016; Kelly & Clark, 2010).

Ένα ακόμη πρόβλημα που αναδείχθηκε από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας είναι, τα προβλήματα που προκύπτουν εξαιτίας του τρόπου οργάνωσης των υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα, οι δυσκολίες στην οργάνωση των υπηρεσιών έχουν αναδείξει

προβλήματα στην επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των υπαλλήλων, αλλά και μεταξύ των διαφορετικών φορέων.

Επιπρόσθετα, σε ερευνητικό επίπεδο διαπιστώθηκε ότι η έλλειψη εξοπλισμού για το σχεδιασμό προγραμμάτων (π.χ. επανένταξης των φυλακισμένων), η ανεπάρκεια των υποδομών, η έλλειψη υλικών πόρων (π.χ. υλικά καθαριότητας) και η συρρίκνωση των δομών, δημιουργούν προβλήματα που επηρεάζουν σημαντικά την αποτελεσματική λειτουργία των υπηρεσιών Δικαιοσύνης (Αναγνωστάκη, 2016; Μηλιώνη, 2016).

Όσον αφορά τις ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών, από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας διαπιστώθηκε ότι οι ανάγκες τους συνδέονται με τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Η έλλειψη σε ανθρώπινο δυναμικό, η απουσία εποπτείας, και η απουσία συνεργασίας αποτελούν βασικές ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης. Επίσης, στις ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών περιλαμβάνεται και η συνεχής εκπαίδευση. Διαπιστώθηκε ότι, σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης, οι κοινωνικοί λειτουργοί αναζητούν συνεχή εκπαίδευση σε ζητήματα που σχετίζονται με την εξέλιξη της νομοθεσίας, τη δημιουργία προγραμμάτων στήριξης νέων, κ.α.

Παρόμοια αποτελέσματα προέκυψαν και σε άλλες επιστημονικές μελέτες. Η έλλειψη σε ανθρώπινο δυναμικό έχει ως αποτέλεσμα οι κοινωνικοί λειτουργοί στον τομέα της Δικαιοσύνης να αναλαμβάνουν περισσότερες αρμοδιότητες, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την απόδοσή τους (Teloni & Adam, 2018).

Επιπλέον, η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους κοινωνικούς λειτουργούς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την άρτια εκπαίδευσή τους και συνεχή κατάρτιση (Young, 2015). Οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν ολοένα και πιο ενεργό ρόλο στην αξιολόγηση του ατόμου και την παρακολούθηση των προγραμμάτων κατά την έκτιση των ποινών τους, με αποτέλεσμα να χρειάζεται συνεχής αναβάθμιση των γνώσεων που διαθέτουν. Μάλιστα, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της τεχνολογίας κατά το σχεδιασμό προγραμμάτων, η ανάγκη για απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων κρίνεται επιτακτική, προκειμένου ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών να ασκείται αποτελεσματικά (Παπούλη, 2020). Σε δομές που υποστελεχώνονται, η σημασία της ύπαρξης εξειδικευμένου προσωπικού αποκτά μεγαλύτερη σπουδαιότητα προκειμένου η οργάνωση και λειτουργία της υπηρεσίας να καταστεί αποτελεσματική (Παπαδάκη, 2015).

Επιπρόσθετα, οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται σε φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης φαίνεται να έχουν ανάγκη εποπτείας και καθοδήγησης ώστε να καταστούν πιο αποτελεσματικοί. Το γεγονός ότι υπάρχει έλλειψη σε ανθρώπινο δυναμικό, σε συνδυασμό με τις αυξημένες απαιτήσεις για τον κοινωνικό λειτουργό (πρόσθετα καθήκοντα), έχουν αναδείξει την ανάγκη για ύπαρξη ενός επόπτη που έχει συμβουλευτικό ρόλο ώστε να μπορούν να καλύψουν τυχόν αδυναμίες και προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους (Παπαδακάκη, 2015).

Τέλος, η ύπαρξη κλίματος συνεργασίας αποτελεί σημαντικό παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματικότητα των κοινωνικών λειτουργών στον τομέα της Δικαιοσύνης και για το λόγο αυτό, θεωρείται ως μια από τις ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών σε επίπεδο οργάνωσης των υπηρεσιών. Η συνεργασία περιλαμβάνει όχι μόνο την επικοινωνία μεταξύ των κοινωνικών λειτουργών, αλλά και την επικοινωνία τους με άλλους φορείς, καθώς και την αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ αυτών και των γονέων και παιδιών. Από τη μια πλευρά, η αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία συμβάλλει στη μεταφορά της γνώσης και τη αποτελεσματικότερη άσκηση των καθηκόντων, ενώ από την άλλη πλευρά μειώνει τον κίνδυνο εμφάνισης αρνητικών συναισθημάτων όπως για παράδειγμα το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης (Δούκα, 2003).

Αναφορικά με την ήδη υπάρχουσα κοινωνική πολιτική, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνάς μας, διαπιστώθηκε ότι η απουσία της εποπτείας έχει ως αποτέλεσμα να διεξάγονται προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των κοινωνικών λειτουργών, τα οποία ωστόσο δεν είναι συνεχή και ως εκ τούτου οι ανάγκες τους να μην καλύπτονται πλήρως. Αξιοσημείωτο είναι επίσης και το γεγονός ότι στις υπηρεσίες Δικαιοσύνης στην Κύπρο, δεν διεξάγονται προγράμματα επιμόρφωσης, τα οποία σε συνδυασμό με την έλλειψη εποπτείας δημιουργούν σημαντικά προβλήματα και αδυναμίες κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Σε διεθνές επίπεδο, από την παρούσα έρευνα διαπιστώθηκε ότι, η κοινωνική πολιτική διακρίνεται από συνεχή σεμινάρια όπου αναδεικνύονται καλές πρακτικές, λειτουργεί η εποπτεία σε εβδομαδιαία βάση, ενώ επίσης ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι περισσότερο θεσμοθετημένος.

Σε επιστημονικό επίπεδο, σύμφωνα με την Θεοφίλου (2009), η εποπτεία θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την αποτελεσματικότερη λειτουργία των

κοινωνικών λειτουργιών στον τομέα της Δικαιοσύνης, δεδομένου ότι συνδέεται με την ενδυνάμωσή τους, την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την καθοδήγηση και την εφαρμογή καλών πρακτικών.

Όσον αφορά τις προτάσεις των κοινωνικών λειτουργιών για τη βελτίωση των αναγκών τους στο μέλλον, από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας παρατηρήθηκε ότι, οι κοινωνικοί λειτουργοί αναζητούν επίλυση σε προβλήματα που σχετίζονται με την επάρκεια του ανθρώπινου δυναμικού, την απουσία εποπτείας, την εκπαίδευσή τους και την οργάνωση των υπηρεσιών Δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα, οι κοινωνικοί λειτουργοί πρότειναν να υπάρχουν περισσότεροι απασχολούμενοι ανά υπηρεσία. Μάλιστα, σε περιπτώσεις που χαρακτηρίζονται δύσκολες, ανέφεραν ότι είναι σημαντικό να εργάζονται σε ομάδες δύο ατόμων, ώστε να εκτελούν αποτελεσματικότερα τα καθήκοντά τους και να αλληλοκαλύπτονται τυχόν αδυναμίες τους. Προς αυτή την κατεύθυνση προτάθηκε και η συμμετοχή τους σε ετήσια εκπαιδευτικά προγράμματα προκειμένου να ενημερώνονται για τις αλλαγές στη νομοθεσία, τον τρόπο λειτουργίας των υπηρεσιών, τις αρμοδιότητές τους, κ.α.

Μια ακόμη πρόταση που τέθηκε αφορά τη συνεργασία με νομικό εκπρόσωπο είτε σε μόνιμη βάση εντός της υπηρεσίας είτε ως εξωτερικού συνεργάτη. Τέλος, οι κοινωνικοί λειτουργοί που συμμετείχαν στην έρευνα πρότειναν να οργανωθεί ο τρόπος άσκησης των καθηκόντων τους, όπως για παράδειγμα να πραγματοποιείται αρχειοθέτηση με ένα κοινό τρόπο μεταξύ των υπηρεσιών, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των υπαλλήλων, αλλά και ταχύτερη ολοκλήρωση των εργασιών τους.

Παρόμοια ευρήματα έχουν προκύψει και από άλλες μελέτες που έχουν διεξαχθεί. Η δημιουργία θέσεων απασχόλησης για την κάλυψη των κενών στις υπηρεσίες έχει αποτελέσει πρόταση και άλλων ερευνών (Αναγνωστάκη, 2016; Asimopoulos & Teloni, 2017). Σε επίπεδο εκπαίδευσης, έχει διαπιστωθεί ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί στον τομέα της Δικαιοσύνης δεν φέρουν τις απαιτούμενες ψηφιακές δεξιότητες για την εκτέλεση των καθηκόντων τους, ενώ επίσης δημιουργούνται συνεχείς ανάγκες επιμόρφωσης για ζητήματα δικαιοσύνης, ενδοοικογενειακής βίας, το σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων παρέμβασης, κ.λπ. Για το λόγο αυτό έχει προταθεί η υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων με βάση τις πραγματικές ανάγκες των κοινωνικών λειτουργιών. Σημειώνεται ότι, ως ένα

βαθμό, σεμινάρια πραγματοποιούνται από φορείς όπως το ΕΚΔΔΑ και ο ΣΚΛΕ (Αλοσκόφης, 2016; Παπούλη, 2020). Η επικαιροποίηση των γνώσεων μπορεί να επιτευχθεί και μέσα από την εποπτεία. Σύμφωνα με την επιστημονική θεωρία, προτείνεται η υλοποίηση τόσο ατομικών όσο και ομαδικών εποπτειών με στόχο την ανάπτυξη των επαγγελματιών και την δημιουργία ενός καλύτερου κλίματος εργασίας (Δέδες, 2018).

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι, η παρούσα έρευνα υπόκειται σε κάποιους περιορισμούς. Αρχικά αναφέρεται ότι τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευτούν στον πληθυσμό καθώς δεν είναι αντιπροσωπευτικά. Ενδεχομένως, η συμμετοχή και άλλων ερωτώμενων στο δείγμα της έρευνας να ανεδείκνυε διαφορετικά ευρήματα ως προς τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και τις ανάγκες που έχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στον τομέα της Δικαιοσύνης.

Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η διαδικασία των συνεντεύξεων στηρίζεται στις προσωπικές απόψεις και βιώματα των συμμετεχόντων στην έρευνα. Η απουσία συστηματικής σύγκρισης των αποτελεσμάτων με άλλες πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, λόγω του περιορισμένου αριθμού μελετών στο συγκεκριμένο θέμα, ενέχουν έναν κίνδυνο ως προς την εγκυρότητα και αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

Κεφάλαιο 8

Συμπεράσματα – Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Συμπεράσματα

Μέσα από την παρούσα έρευνα διαπιστώθηκε ότι, στις βασικές αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται στις υπηρεσίες Δικαιοσύνης εντάσσονται η υποστήριξη του ατόμου που έχει διαπράξει την παραβατική συμπεριφορά και η επιτήρησή του εφόσον το άτομο εκτίει ποινή σε κατάσταση κράτησης. Ο μειωμένος αριθμός των απασχολούμενων κοινωνικών λειτουργών, η έλλειψη στον τομέα της οργάνωσης των υπηρεσιών και η απουσία εποπτείας ήταν τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται στον τομέα της Δικαιοσύνης. Τα εν λόγω προβλήματα, καθώς και το ζήτημα της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, συνδέονται και με τις ανάγκες που έχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί των συγκεκριμένων υπηρεσιών.

Σε επίπεδο υπάρχουσας κοινωνικής πολιτικής στην Ελλάδα, διοργανώνονται σεμινάρια, όχι όμως σε τακτικές περιόδους, για την επιμόρφωση των κοινωνικών λειτουργών. Από την άλλη πλευρά, στην Κύπρο φαίνεται να απουσιάζει η κοινωνική πολιτική, τόσο σε επίπεδο εκπαίδευσης και καθοδήγησης, όσο και σε επίπεδο ψυχολογικής υποστήριξης, με αποτέλεσμα να ενέχει κίνδυνος εμφάνισης επαγγελματικής εξουθένωσης.

Σε σχέση με την κοινωνική πολιτική που ακολουθείται σε διεθνές επίπεδο παρατηρήθηκε ότι, τα σεμινάρια που υλοποιούνται στην Ελλάδα έχουν ως στόχο την ανάδειξη καλών πρακτικών από άλλα κράτη, όπου φαίνεται να υπάρχει καλύτερος προγραμματισμός των διαδικασιών, λόγω της ύπαρξης εποπτείας και της μεγαλύτερης αναγνωρισιμότητας του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού.

Για την ενδυνάμωση του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού θεωρείται σκόπιμο, οι ίδιοι να συζητούν με άτομα που έχουν διαπράξει κάποια παραβατική συμπεριφορά, να μπορούν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους και να είναι σε θέση να αντιληφθούν

τις ανάγκες και προβλήματά τους, ώστε να τους βοηθήσουν να γίνουν καλύτεροι άνθρωποι.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να καλυφθούν οι ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται σε υπηρεσίες Δικαιοσύνης, κρίνεται σκόπιμη η ύπαρξη εποπτείας σε τακτά χρονικά διαστήματα, καθώς και η αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού. Επίσης, για την κάλυψη των αναγκών εκπαίδευσης προτείνεται η καθιέρωση των σεμιναρίων, όπως για παράδειγμα η διεξαγωγή σεμιναρίων σε ετήσια βάση που θα βασίζονται σε εξατομικευμένες ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών (π.χ. προγράμματα απόκτησης ψηφιακών δεξιοτήτων, προγράμματα για νέους κοινωνικούς λειτουργούς).

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Στο σημείο αυτό, θεωρείται σκόπιμο να τεθούν ορισμένες προτάσεις για περαιτέρω έρευνα. Μια πρώτη έρευνα που θα μπορούσε να διεξαχθεί σχετίζεται με τη μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας. Θα μπορούσε να διεξαχθεί μια ποσοτική έρευνα, με τον ίδιο πληθυσμό στόχο, έτσι ώστε να προκύψουν ευρήματα που θα μπορούν να ποσοτικοποιηθούν αλλά και να συγκριθούν μεταξύ των κοινωνικών λειτουργών που απασχολούνται σε υπηρεσίες και φορείς του Υπουργείου Δικαιοσύνης, σε Ελλάδα και Κύπρο.

Επιπλέον, θα μπορούσε να διεξαχθεί μια έρευνα με διαφορετικό πληθυσμό στόχο. Για παράδειγμα θα μπορούσε να μελετηθεί ο τομέας της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με κοινωνικούς λειτουργούς που απασχολούνται σε άλλες δομές και υπηρεσίες. Με τον τρόπο αυτό, θα προέκυπταν ευρήματα για τις ανάγκες των κοινωνικών λειτουργών σε φορείς Δικαιοσύνης, σε σχέση με άλλες υπηρεσίες.

Τέλος, θα μπορούσε να διεξαχθεί μια μελλοντική έρευνα, τόσο σε κοινωνικούς λειτουργούς, όσο και σε απασχολούμενους από άλλες ειδικότητες στις υπηρεσίες Δικαιοσύνης, έτσι ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσο τα προβλήματα και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν σχετίζονται την υπάρχουσα κοινωνική πολιτική ή πρόκειται για την

ευρύτερη στάση και κουλτούρα που φέρουν οι απασχολούμενοι στις συγκεκριμένες υπηρεσίες.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα

Αλεξιάς, Γ., Αναγνωστόπουλος, Φ., & Πιλάτης, Ι. (2010). Επαγγελματική εξουθένωση και ικανοποίηση από την εργασία του ιατρικού προσωπικού δημόσιου νοσοκομείου Αθηνών. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 131(Α'), 109 - 136.

Αλοσκόφης, Ο. (2016). *Το αλφαβητάρι του κρατουμένου*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

Αμαραντίδου, Σ., & Κουστέλιος, Α. (2009). Διαφορές στα επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης, ασάφειας ρόλων και σύγκρουσης ρόλων, σε εκπαιδευτικούς φυσικής αγωγής. *Διοίκηση Αθλητισμού και Αναψυχής*, 6(2), 20-33.

Bryman, A. (2016). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Creswell, J. W. (2016). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ίων.

Δημητριάδου, Χ. (2015). *Η επαγγελματική εξουθένωση των Ελλήνων νοσηλευτών και η σχέση της με την σωματική και ψυχική τους υγεία* (Διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς.

Δημητρούλη, Κ., & Ρηγούτσου, Ε. (2017). *Οδηγός για τους εκπαιδευτές των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας σε καταστήματα κράτησης*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων.

Διλιντάς, Α. (2010). Μελέτη του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης στο προσωπικό ενός πανεπιστημιακού νοσοκομείου. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 27(3), 498-508.

Δούκα, Μ. (2003). Το «σύνδρομο επαγγελματικής κόπωσης» ή «burnout» στην κοινωνική εργασία. *Κοινωνική Εργασία*, 70, 97-107.

Θεοφίλου, Π. (2009). Το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης στο χώρο της υγείας. *e – Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας*, 4, 41-50.

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. Εφαρμογές στην ψυχολογία και την εκπαίδευση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Κουλούρης, Ν. (2016). Υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων και κοινωνικής αρωγής: το κοινωνικό πρόσωπο της ποινικής δικαιοσύνης και της δικαιοσύνης ανηλίκων. Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Επιμ.), *Πρακτικός οδηγός για το έργο των επιμελητών ανηλίκων και επιμελητών κοινωνικής αρωγής* (σελ. 14-53). Αθήνα: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Κουραχάνης, Ν. (2015). Το μίγμα ευημερίας στις πολιτικές αντιμετώπισης της έλλειψης στέγης στην Ελλάδα και οι ευρύτερες συνδηλώσεις του. *Κοινωνική Πολιτική*, 5, 64-79.

Κουτελέκος, Ι., & Πολυκανδριώτη, Μ. (2007). Το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης των νοσηλευτών (Burn out syndrome). *Το Βήμα του Ασκληπιού*, 6(1), 1-7.

Λεοντίδου, Λ. (2006). *Ποιοτική κοινωνική έρευνα. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Μαγγανάς, Α. (2010). Κοινωνικές υπηρεσίες για ανηλίκους: ένας αποτελεσματικός τρόπος πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας. *Ποινικό Δίκαιο & Εγκληματολογία*, 1, 12-17.

Μαρτινάκη, Σ., Παπαϊωάννου, Α., & Ασημόπουλος, Χ. (2018). Ψυχοιατρικοδικαστική κοινωνική εργασία. *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(1), 120-128.

Μπαλούρδος, Δ. (2012). Η φτώχεια στην Ελλάδα: τάσεις, προκλήσεις και πολιτικές. Στο Δ. Μπαλούρδος & Ν. Πετράκη (Επιμ.) *Νέα φτώχεια & κοινωνικός αποκλεισμός. Πολιτικές καταπολέμησης & καθιέρωση ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος* (σελ. 21-55). Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

Παπαδακάκη, Μ. (2015). *Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην ομάδα υγείας της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας*. Στο: Α. Καλοκαιρινού, Θ. Αδαμακίδου, Β.Σ. Βελονάκη, Β. Βιβιλάκη, Ε. Καπρέλη, Α. Κριεμπάρδης, Α. Λάγιου, Χ. Λιόνης, Α. Μαρκάκη, Π.Μ. Μποδοσάκης, Μ. Παπαδακάκη & Ε. Σακκελάρη (Επιμ.), *Εφαρμογές καλών πρακτικών ομάδας πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας* (σελ. 122-135). Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Παπούλη, Ε. (2014). Επαγγελματικές αξίες και κοινωνική εργασία: ιστορική αναδρομή και διαχρονική εξέλιξη. *Κοινωνική Εργασία*, 113, 1-21.

Πετρογιάννης, Κ. (2008). Οι δύο μεθοδολογικές παραδόσεις: ποιοτική και ποσοτική παρατήρηση. Στο: Α. Ανδρούσου & Κ. Πετρογιάννης (Επιμ.), *Εκπαιδευτική έρευνα στην πράξη* (σελ. 57-78). Πάτρα: ΕΑΠ.

ΦΕΚ 23Α (1989). *Προεδρικό Διάταγμα 50. Καθορισμός επαγγελματικών δικαιωμάτων των πτυχιούχων του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματικών Υγείας και Πρόνοιας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων*. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Χάρδας, Α., & Σκαμνάκης, Χ. (2016). Η κοινωνική πολιτική των ελληνικών Δήμων σε περίοδο οικονομικής κρίσης: Κρατική ‘αυτόνομη εμπέδωση’ υπηρεσιών κοινωνικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο. *Αειχώρος*, 25, 124-150.

Zilliner, M., Koller, K., Janusch, H., & Paast, D. (2016). Επεξεργασία του παρελθόντος αντιμετώπιση του παρόντος εξασφάλιση του μέλλοντος. Στο: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Επιμ.), *Πρακτικός οδηγός για το έργο των επιμελητών ανηλίκων και επιμελητών κοινωνικής αρωγής* (σελ. 78-208). Αθήνα: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Ξενογλώσση

Antoniadou, M., & Karagkounis, V. (2019). It's difficult to be a social worker these days': implications of austerity for social work practice in Greece—the case of the 'Help at Home' program. *European Journal of Social Work*, 1-12.

Asimopoulos, C., & Teloni, D.D. (2017). Social work and the psychosocial effects of the economic crisis in Greece: Challenges for new radical directions in services, theory and values. *Comunitania: Revista Internacional de Trabajo Social y Ciencias Sociales*, 13, 9-22.

Azusa Pacific University. (2016). *What does a social worker do?* Bachelor of Social Work Program. Azusa Pacific University.

Brenden, M., & Shank, B. (2012). Social work for social justice: strengthening social work education through the integration of catholic social teaching. *Social Work & Christianity*, 39(2), 128-150.

Burton, V.S., Fisher, C.M., Jonson, C.L., & Cullen, F.T. (2014). Confronting the collateral consequences of a criminal conviction: A special challenge for social work with offenders. *Journal of Forensic Social Work*, 4(2), 80-103.

Dhavaleshwar, C.U. (2016). The role of social worker in community development. *International Research Journal of Social Sciences*, 5(10), 61-63.

Durose, M.R., Cooper, A.D., & Snyder, H.N. (2014). *Recidivism of prisoners released in 30 states in 2005: Patterns from 2005 to 2010*. Washington, DC: Office of Justice Programs.

Gumz, E.J. (2004). American Social Work, Corrections and restorative justice: An appraisal. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 48(4), 449-460.

Karagkounis, V. (2017). Social work in Greece in the time of austerity: Challenges and prospects. *European Journal of Social Work*, 20(5), 651-665.

Karagkounis, V. (2019). Implications and challenges for social work education in Greece in the time of austerity. *Social Work Education*, 38(3), 330-346.

Kelly, J., & Clark, E. (2010). *Criminal Justice social work in the United States: adapting to new challenges*. Washington: NASW Center for Workforce Studies.

Knudsen, H., Ducharme, L., & Roman, P. (2008). Clinical supervision, emotional exhaustion, and turnover intention: A study of substance abuse treatment counselors in the Clinical Trials Network of the National Institute on Drug Abuse. *Journal of substance abuse treatment* 35, pp. 387 – 395.

Lappi - Seppälä, T. (2012). Penal policies in the Nordic Countries 1960-2010. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 13(1), 85-111.

Maschi, T., & Killian, M.L. (2011). The evolution of forensic social work in the United States: Implications for 21st century practice. *Journal of Forensic Social Work*, 1(1), 8-36.

Noakes, S. (2014). Transformative social work in the criminal justice field. *Journal of Law and Social Policy*, 23(11), 175-187.

Pentaraki, M. (2017). 'I am in a constant state of insecurity trying to make ends meet, like our service users': Shared austerity reality between social workers and service users – Towards a preliminary conceptualisation. *The British Journal of Social Work*, 47(4), 1245-1261.

Pentaraki, M., & Dionysopoulou, K. (2019). Social workers: a new precariat? Precarity conditions of mental health social workers working in the non-profit sector in Greece. *European Journal of Social Work*, 22(2), 301-313.

Redondo-Sama, G., Matulic, V., Munte-Pascual, A., & de Vicente, I. (2020). Social Work during the COVID-19 Crisis: Responding to Urgent Social Needs. *Sustainability*, 12(8595), 1-16.

Salsberg, E., Quigley, L., Mehfoud, N., Acquaviva, K., Wyche, K., & Sliwa, S. (2017). *Profile of the social work workforce*. Health Workforce Institute and School of Nursing: George Washington University.

School of Social Work. (2006). *Social Work for Social Justice: ten principles*. Minnesota: University of St. Thomas.

Shakil, M. (2015). Criminal Justice system: social work and corrections. *International Journal of Society and Humanities*, 1, 83-89.

Teloni, D. D., & Adam, S. (2018). Solidarity Clinics and social work in the era of crisis in Greece. *International Social Work*, 61(6), 794-808.

Whitaker, T., & Arrington, P. (2008). *Social workers at work. National Association of Social Workers Membership Workforce Study*. Washington, DC: National Association of Social Workers.

Young, D. (2015). Lived challenges to ethical social work practice in criminal justice settings. *Social Work & Criminal Justice Publications*, 403, 1-28.

Διαδικτυακές πηγές

Αναγνωστάκη, Μ. (2016). *Η λειτουργία και το έργο των υπηρεσιών επιμελητών κοινωνικής αρωγής. Πορίσματα έρευνας*. Ανακτήθηκε Ιανουάριος 15^η 2022, από <http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%BF-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%85%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B9%CF%8E%CE%BD/>

Γιάννου, Δ. (1012). *Μια εισαγωγή στην κριτική κοινωνική εργασία*. Ανακτήθηκε Ιανουάριος 18^η 2022, από <https://socialworkers.gr/arthrografia/14-mia-eisagogi-stin-kritiki-koinoniki-ergasia-epistimoniko-arthro-dimitra-giannou.html>

Daly, J. (2020). *Forensic social work. Forensic social workers today: the role of the social supervisor, continuing professional development, recruitment and retention issues: a summary of findings*. Retrieved February 22th 2022, from <https://www.hee.nhs.uk/sites/default/files/documents/Forensic%20social%20work%20report.pdf>

Δέδες, Φ. (2018). *Συνοπτικό μεθοδολογικό πλαίσιο κλινικής εποπτείας για ομάδες προσωπικού δομών που ασχολούνται με ενάλωτους πληθυσμούς*. Ανακτήθηκε Φεβρουάριος 8^η 2022, από <https://sxedyn.gr/%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CE%BC%CE%B5%CE%B8%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BD/>

Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης. (2022). *Η επιμόρφωση των στελεχών της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης σχεδιάζεται και υλοποιείται από το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης*. Ανακτήθηκε Απρίλιος 12^η 2022, από <https://www.ekdd.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BC%CF%8C%CF%81%CF%86%CF%89%CF%83%CE%B7/%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BC%CF%8C%CF%81%CF%86%CF%89%CF%83%CE%B7/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BC%CF%8C%CF%81%CF%86%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82/>

Ειδική Αγωγή & Εκπαίδευση/Θεραπεία – Αποκατάσταση. (2014). *Κώδικας Δεοντολογίας του Κοινωνικού Λειτουργού (ΣΚΛΕ)*. Ανακτήθηκε Ιανουάριος 14^η 2022, από <https://www.noesi.gr/book/kodikas-deontologias-toy-koinonikoy-leitourgoy-skle>

Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία. (2018). *Δωρεάν εποπτείες για κοινωνικούς λειτουργούς*. Ανακτήθηκε Μάρτιος 11^η 2022, από <https://socialpolicy.gr/2018/10/%CE%B4%CF%89%CF%81%CE%B5%CE%AC%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CF%82-%CE%BB%CE%B5%CE%B9.html>

Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία. (2021). *Επιμορφωτικό πρόγραμμα για κοινωνικούς λειτουργούς*. Ανακτήθηκε Μάρτιος 18^η 2022, από <https://socialpolicy.gr/2021/04/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BC%CE%BF%CF%8C%CF%81%CF%86%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82/>

[F%81%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA-4.html](https://socialpolicy.gr/2022/03/1/%ce%bf-%cf%83%ce%b5%ce%bc%ce%b9%ce%bd%ce%ac%cf%81%ce%b9%ce%bf-%ce%b5%cf%80%ce%b9%ce%bc%cf%8c%cf%81%cf%86%cf%89%cf%83%ce%b7%cf%82-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%ba%ce%bf%ce%b9%ce%bd%cf%89%ce%bd%ce%b9.html)

Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία. (2022). *1^ο σεμινάριο επιμόρφωσης στην κοινωνική εργασία/ Προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα*. Ανακτήθηκε Φεβρουάριος 18^η 2022, από <https://socialpolicy.gr/2022/03/1/%ce%bf-%cf%83%ce%b5%ce%bc%ce%b9%ce%bd%ce%ac%cf%81%ce%b9%ce%bf-%ce%b5%cf%80%ce%b9%ce%bc%cf%8c%cf%81%cf%86%cf%89%cf%83%ce%b7%cf%82-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%ba%ce%bf%ce%b9%ce%bd%cf%89%ce%bd%ce%b9.html>

Μηλιώνη, Φ. (2016). *Προγράμματα επανένταξης αποφυλακισμένων*. Ανακτήθηκε Μάρτιος 14^η 2022, από <http://crime-in-crisis.com/%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CF%83/>

National Association of Social Workers. (2022). *Types of social work*. Retrieved May 16th 2022, from <https://www.socialworkers.org/News/Facts/Types-of-Social-Work>

National Organization of Social Work. (2020). *Forensic social work*. Retrieved April 14th 2022, from <https://www.nofsw.org/what-is-forensic-social-work-1>

Ντούνης, Α. (2011). *Ορισμός, οριοθέτηση και στόχοι της κοινωνικής πολιτικής*. Ανακτήθηκε Ιανουάριος 17^η 2022, από

<https://socialpolicy.gr/2011/10/%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%83%CF%84%CF%8C%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%BF%CE%B9.html>

Παπούλη, Ε. (2020). *Κοινωνικές υπηρεσίες, κοινωνικοί λειτουργοί και ψηφιακή τεχνολογία στην εποχή της πανδημίας. Νέες ηθικές και δεοντολογικές προκλήσεις*. Ανακτήθηκε Φεβρουάριος 11^η 2022, από

<https://socialpolicy.gr/2020/04/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%85%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BB%CE%B5%CE%B9.html>

Σύνδεσμος Επιμελητών Δικαστηρίων Ανηλίκων. (2012). *Ποιοτικά χαρακτηριστικά του έργου των υπηρεσιών επιμελητών ανηλίκων*. Ανακτήθηκε Μάρτιος 22^η 2022, από <http://www.epimelitesanilikon.gr/poiotika.html>

Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος. (2019). *Εκπαίδευση νέων κοινωνικών λειτουργών για το ρόλο του επαγγελματία επιτρόπου ασυνόδευτων ανηλίκων*. Ανακτήθηκε Μάρτιος 20^η 2022 από <https://www.skle.gr/index.php/el/2015-01-27-08-52-05/item/645-ekpaidefsi-neon-koinonikon-leitourgon-gia-to-rolo-tou-epaggelmatia-epitropou-asynodefton-anilikon>

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. (2021). *Τηλεκατάρτιση και σεμινάρια σε κοινωνικούς λειτουργούς για την ορθή διαχείριση αιτήσεων αναδοχής*. Ανακτήθηκε Απρίλιος 8^η 2022, από <https://ypergasias.gov.gr/tilekatartisi-kai-seminaria-se-koinonikous-leitourgous-gia-tin-orthi-diacheirisi-aitiseon-anadochis/>

Παράρτημα

Ερευνητικά ερωτήματα

Δημογραφικά στοιχεία

Αριθμός συνέντευξης:.....

Ημερομηνία συνέντευξης:.....

Επίπεδο εκπαίδευσης (πτυχίο, μεταπτυχιακό, διδακτορικό):.....

Έτη προϋπηρεσίας:.....

Έτη προϋπηρεσίας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης:.....

1. Ποιος είναι ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης;
2. Ποιες είναι οι δυσκολίες και τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας κοινωνικός λειτουργός στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης;
3. Ποιες είναι οι ανάγκες που μπορεί να έχει ένας κοινωνικός λειτουργός στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης;
4. Ποια είναι η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την ικανοποίηση των αναγκών των κοινωνικών λειτουργών, στο χώρο της δικαιοσύνης στην Ελλάδα
5. Ποια είναι η υπάρχουσα κοινωνική πολιτική σε διεθνές επίπεδο;
6. Τι θα προτείνατε να πραγματοποιήσουν οι αρμόδιοι φορείς ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες σας στο μέλλον;